

Curaclam Teanga na Bunscoile

Primary Language Curriculum

Clár

1	Réamhrá	4
2	Réasúnaíocht	6
3	Aidhmeanna	12
4	Snáitheanna agus Gnéithe	14
5	Torthaí Foghlama	18
6	Curaclam Teanga na Bunscoile i bhfeidhm	34
7	Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile	44
8	Gluais	46
9	Tagairtí	52
10	Aguisíní	
	Aguisín 1: Scileanna teanga agus gnéithe	54
	Aguisín 2: Feidhmeanna teanga	58

1. Réamhrá

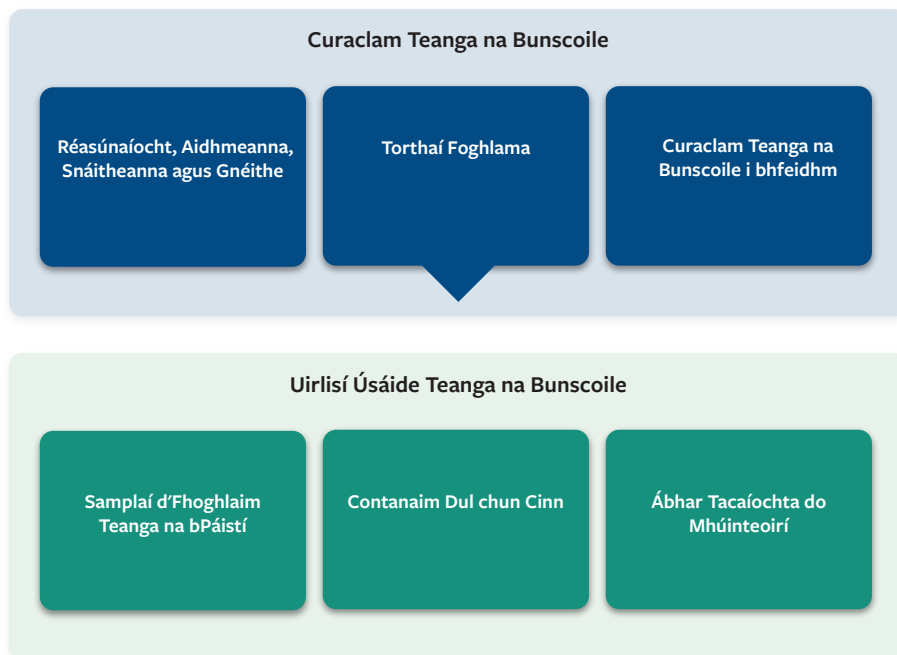
Tá dul chun cinn suntasach á dhéanamh i bhforbairt leanúnach an churaclaim do bhunscoileanna le Curaclam Teanga na Bunscoile. Tá athruithe nach beag tagtha ar shochaí na hÉireann le roinnt deiceanna de bhlianta anuas agus tá os cionn 200 teanga in úsáid in Éirinn anois. Leag athbhreithnithe agus taighde ar an gcuraclam i gcaitheamh an ama sin béim ar láidreachtaí agus ar dhúshláin a bhaineann le curaclam 1999 don Ghaeilge agus don Bhéarla. I measc na n-éachtaí tá níos mó béime a bheith á leagan ar mhodheolaíochtaí foghlama gníomhaí, gnóthachtáil sa léitheoireacht sa Bhéarla agus an tacaíocht leanúnach do pháistí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu. Tá dúshláin ann, áfach, lena n-áirítear foghlaim na Gaeilge i scoileanna Béarla, litearthacht dhigiteach agus chriticiúil na bpáistí a fhorbairt, scileanna um réiteach fadhbanna agus dul chun cinn san fhoghlaim do na páistí is cumasaí sa seomra ranga. Léiríonn taighde agus aiseolas ó mhúinteoirí go bhfuil gá le Curaclam nua Teanga Bunscoile

- ina ndéantar comhtháthú idir an Ghaeilge agus an Béarla agus ina gcuirtear gach páiste san áireamh, chomh maith leis an eolas agus an taithí ar theanga a thugann siad leo go dtí an seomra ranga
- a spreagann múinteoirí agus a thugann tacaíocht do pháistí le dearcadh dearfach a fhorbairt i leith teangacha agus litearthachta
- a thacaíonn le múinteoirí le cabhrú le páistí dul chun cinn a dhéanamh i bhfoghlaim agus i bhforbairt teanga le linn bhlianta na bunscoile
- nach mbeadh an curaclam chomh plódaithe céanna, agus go leagfaí níos mó béime ar chleachtadh
- a mbaineann níos mó ná feidhmiúlacht leis, sa chaoi is go gcuireann sé ar chumas páistí brí na teanga a dhéanamh agus a fhiosrú chomh maith lena glacadh agus lena cruthú

Tugann Curaclam Teanga na Bunscoile tacaíocht do mhúineadh agus foghlaim sa Ghaeilge agus sa Bhéarla. Is do mhúinteoirí gach páiste, beag beann ar chumas, i ngach comhthéacs scoile é an curaclam – scoileanna Gaeltachta, scoileanna lán-Ghaeilge, scoileanna Béarla agus scoileanna speisialta. Is curaclam comhtháite é ina ndéantar ceangail idir teangacha agus taobh istigh de theangacha agus ina bhféachtar le tacú le haistriú scileanna idir teangacha. Tá an struchtúr céanna agus na snáitheanna céanna i gCuraclam Teanga na Bunscoile don dá theanga, Gaeilge agus Béarla. Tacaíonn comhtháthú idir an dá theanga le múinteoirí chun pleanáil d'fhoghlaim na bpáistí agus í a thabhairt chun cinn i dTeanga 1 agus i dTeanga 2 na scoile, Gaeilge nó Béarla. Tógann sé seo ar na cineálacha cur chuige i leith an chomhtháthaithe a ndéantar cur síos orthu i gcuraclam 1999, agus tacaíonn sé le cur chuige ildisciplíneach, le cur chuige idirdisciplíneach agus le cur chuige trasdisciplíneach i leith foghlaim teanga.

Cuireann Curaclam Teanga na Bunscoile an fhoghlaim agus an fhorbairt atá beartaithe do gach páiste i láthair ach an Réasúnaíocht, na hAidhmeanna, na Snáitheanna agus Gnéithe, agus na Torthaí Foghlama a chur ar fáil. Tugann Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile tuilleadh tacaíochta do mhúinteoirí. Tá siad le fáil ag www.curriculumonline.ie. Tacaíonn Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile le Torthaí Foghlama an churaclaim trí thacaíocht phraiticiúil a chur ar fáil do mhúinteoirí agus iad ag forbairt eispéiris foghlama shaibhre do pháistí. Tá trí chuid sna huirlisí úsáide: Samplaí d'Fhoghlaim Teanga na bPáistí, Contanaim Dul chun Cinn agus Ábhar Tacaíochta do Mhúinteoirí. Cuirtear i láthair iad sin ar bhealach níos mionsonraithe i gcuid 7 den cháipéis seo agus is pointí tagartha tábhachtacha iad agus múinteoirí ag cur tús leis an bpleanáil i dtreo úsáid a bhaint as an gcuraclam ina seomra ranga agus ag cur tús lena úsáid.

Fíor 1: Curaclam Teanga na Bunscoile agus Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile ag tacú leis

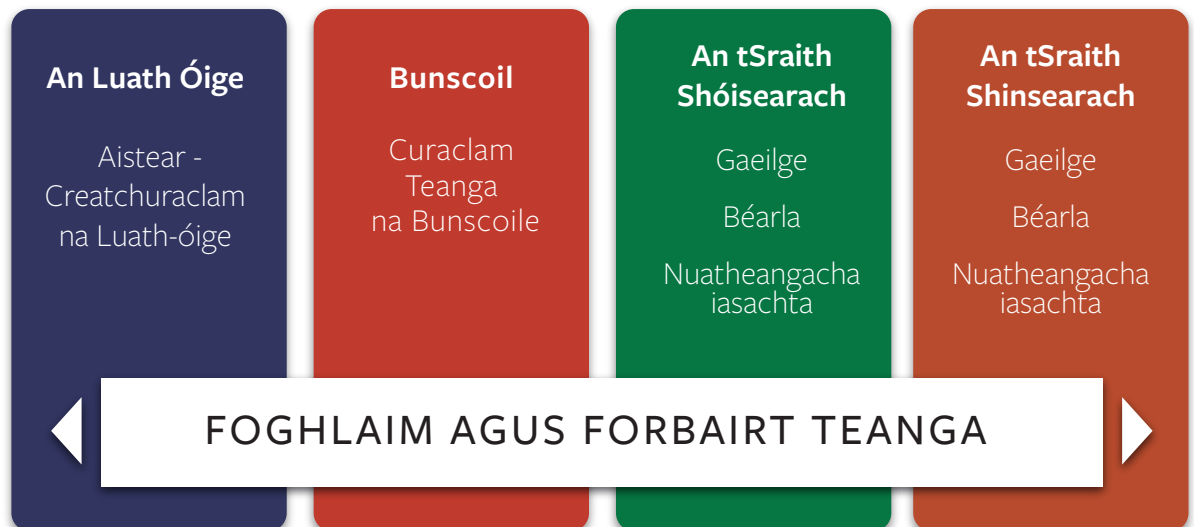
Sna codanna ag tús Churaclam Teanga na Bunscoile, cuirtear i láthair na hAidhmeanna, Snáitheanna agus Gnéithe, agus na Torthaí Foghlama. Ina dhiaidh sin sa churaclam tugtar treoir maidir leis an gcuraclam a chur i bhfeidhm agus maidir le húsáid a bhaint as Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile chun eispéiris foghlama shaibhre a phleanáil. Cuirtear gluais téarmaí agus aguisíní ar fáil freisin.

2. Réasúnaíocht

Cuireann foghlaim teangacha ar chumas pháistí an domhan mórthimpeall orthu a thuiscint agus cumarsáid éifeachtach a dhéanamh le daoine eile. Is iomaí cineál cumarsáide atá ann, ó chumarsáid neamhbhriathartha agus bhriathartha go téacsanna clóite agus digiteacha. Trí chaidreamh a dhéanamh le daoine fásta, téann páistí i dtaithí ar agus i ngleic le caidreamh cumarsáideach agus tosaíonn siad tríothu seo ar chumarsáid daoine eile a thuiscint, a léirmhíniú, brí a bhaint aisti agus í a mheas go criticiúil. Cuireann teanga ar chumas páistí a bheith rannpháirteach ó thaobh na mothúchán de, go sóisialta, go cognaíoch, go samhlaíoch agus go haeistéitiúil i gcaidrimh agus in eispéiris chultúrtha. Cumasaítear páistí lena smaointeoireacht, a bhfriotail, a machnamh, a gcumas criticiúil agus a n-ionbhá a fhorbairt, agus tugtar tacaíocht dóibh chun féin-éifeachtacht, féiniúlacht agus lánpháirtíocht sa tsochaí a fhorbairt chomh maith. Féachann Curaclam Teanga na Bunscoile, dá bhrí sin, le tacaíocht a thabhairt do pháistí ar a n-aistear foghlama teanga uathúil féin, sa Ghaeilge agus sa Bhéarla, agus aitheantas a thabhairt freisin d'éagsúlacht na ndteangacha a labhraítear i mbunscoileanna na hÉireann.

Féachann Curaclam Teanga na Bunscoile le tacaíocht a thabhairt do pháistí ar a n-aistear foghlama teanga féin, sa Ghaeilge agus sa Bhéarla, agus aitheantas a thabhairt freisin d'éagsúlacht na dteangacha a labhraítear i mbunscoileanna na hÉireann. Aithnítear sa churaclam an t-aistear foghlama ar a bhfuil gach páiste. Ón uair a shaolaítear iad foghlaimíonn páistí teanga trína gcuid idirghníomhaíochta sa bhaile, trína n-eispéiris foghlama i suíomhanna luath-óige agus isteach sa bhunscoil. Leanann páistí orthu ag dul i mbun foghlaim agus forbairt teanga nuair a théann siad go dtí an iar-bhunscoil agus iad ag tabhairt faoin tSraith Shóisearach. Ina chuid Snáitheanna, Gnéithe agus Torthaí Foghlama, tá Curaclam Teanga na Bunscoile ag teacht le sonraíocht na Sraithe Sóisearaí le haghaidh na Gaeilge agus an Bhéarla. Fágann sé sin go mbíonn leanúnachas suntasach agus dul chun cinn ag foghlaimoirí teanga agus iad ag aistriú ón mbunscoil go dtí an iar-bhunscoil.

Fíor 2: Curaclam Teanga na Bunscoile i gcomhthéacs soláthar curaclaim ó bhreith go 18 mbliana d'aois

2.1 Múnlaítear tríd an teanga muid

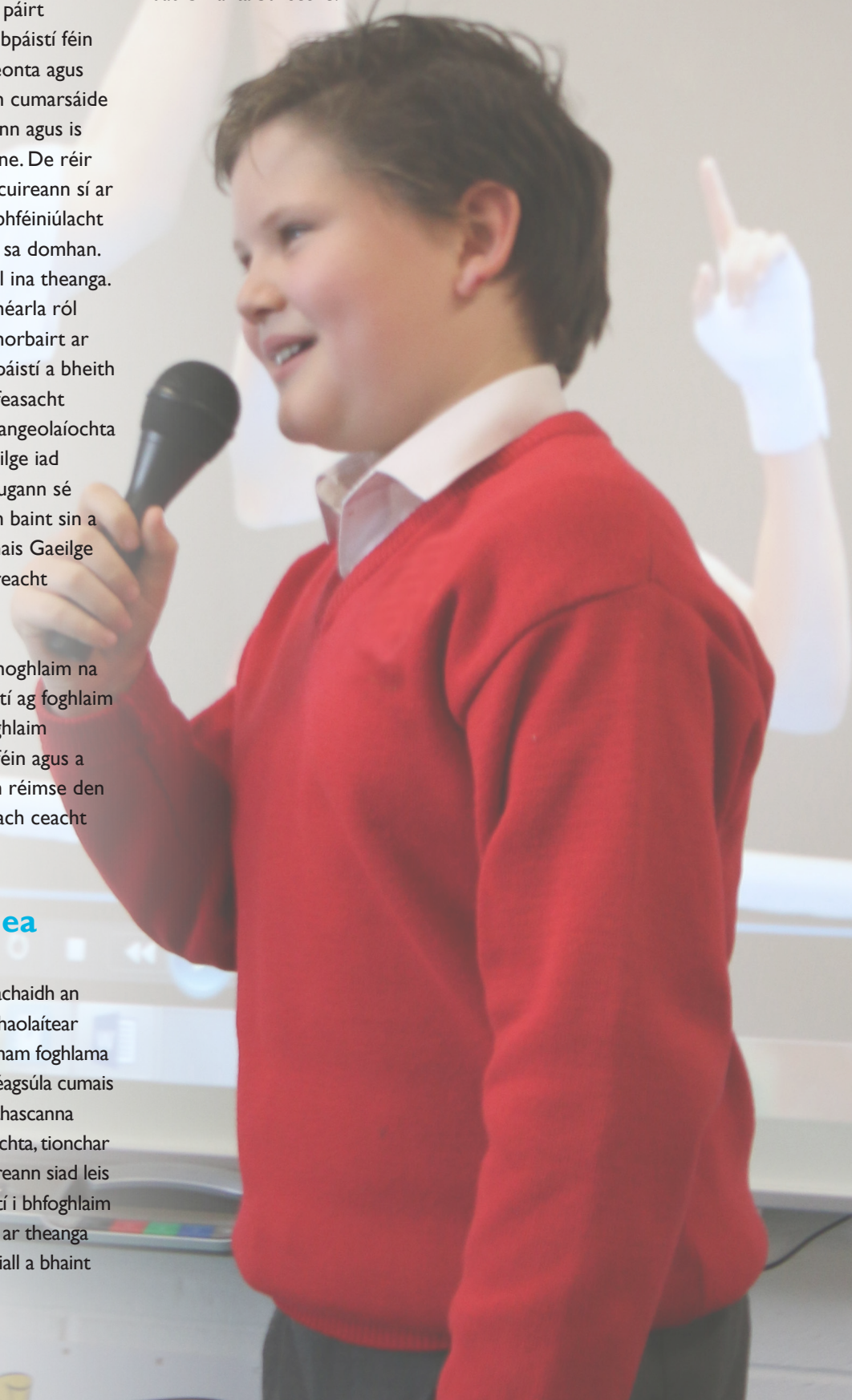
Tá teanga lárnach don mhéid a fhoghlaimimid agus don chaoi a bhfoghlaimimid é. Is í an príomh-mheán í trína sealbhaíonn páistí foghlaim nua agus trína ndéanann siad a gcuid féin de. Mar sin, tá páirt ríthábhachtach aici i leathnú thuiscint na bpáistí féin ar an domhan agus ina sealbhú eolais, meonta agus scileanna. Is í an teanga an príomh-mheán cumarsáide inphearsanta agus idirphearsanta atá againn agus is eochair í d'fhorbairt an pháiste mar dhuine. De réir mar a thagann forbairt ar theanga páistí, cuireann sí ar a gcumas a machnamh a dhéanamh ar a bhféiniúlacht chultúrtha féin agus ar an áit atá acu féin sa domhan. Is minic a bhíonn saintréithe cultúir le fáil ina theanga. Is féidir le foghlaim na Gaeilge agus an Bhéarla ról tábhachtach a imirt ó thaobh tuiscint a fhorbairt ar fhéiniúlacht chultúrtha na hÉireann. Ach páistí a bheith ag plé leis an nGaeilge, doimhnítear a bhfeasacht chultúrtha agus leathnaítear a dtaithe theangeolaíochta agus, do pháistí ar cainteoirí dúchais Gaeilge iad doimhnítear a dtaithe theangeolaíochta. Tugann sé seo deis dóibh baint a bheith acu, agus an baint sin a dhoimhniú i gcás páistí ar cainteoirí dúchais Gaeilge iad, le snáithe uathúil agus saibhir d'oidhreacht chultúrtha shochaí na hÉireann.

Tá foghlaim teanga suntasach ó thaobh foghlaim na bpáistí de ar fud an churaclaim. Agus páistí ag foghlaim agus sealbhú teanga fós, bíonn siad ag foghlaim tríd an teanga freisin. Tá a théarmaíocht féin agus a bhealach féin chun teanga a úsáid ag gach réimse den churaclam; dá bhrí sin, is ceacht teanga gach ceacht ann féin.

2.2 Próiseas forásach is ea foghlaim teanga

Próiseas forásach is ea foghlaim teanga a rachaidh an páiste i ngleic leis ar a luas féin. Ón uair a shaolaítear iad, déanann páistí dul chun cinn ar chontanam foghlama agus forbartha ag rátaí difriúla. Na leibhéil éagsúla cumais a bhíonn ag páistí agus iad ag tabhairt faoi thascanna foghlama teanga agus tionchar a dtimpeallachta, tionchar an bhaile agus tionchar na luathbhliana, cuireann siad leis an éagsúlacht i rátaí dul chun cinn na bpáistí i bhfoghlaim teanga. Is trí chumarsáid a thagann forbairt ar theanga páistí – trí faisnéis a thabhairt, a fháil agus ciall a bhaint

aisti. Tá sé tábhachtach go n-aithneodh múinteoirí cumais agus riachtanais dhúchasacha páistí, agus an taithí luath a bhíonn acu ar theanga, agus iad ag leagan síos pointe tosaigh chun tuilleadh forbartha teanga a dhéanamh. Tá sé seo tábhachtach go háirithe sna luathbhlianta bunscoile.

2.3 Próiseas comhtháite is ea foghlaim teanga

Leathnaíonn páistí a dtaithí theangeolaíochta ach teangacha a fhoghlaim sa bhaile, i suíomhanna luath-óige, ar scoil nó sa phobal. Bíonn páistí in ann a n-eispéiris teanga a fhairsingiú agus a dtuiscint ar chultúr agus ar oidhreacht, agus a nasc leo a dhoimhniú. Is de nádúr teangacha iad a bheith gaolmhar le chéile. Cuideoidh forbairt scileanna i dteanga amháin le páistí scileanna atá cosúil leo a fhorbairt i dteanga eile ach go leor teagmhála a bheith acu leis an teanga, agus spreagadh agus deiseanna go leor a bheith acu le dul i ngleic leis an teanga. Má dhírítear go follasach ar chomhtháthú idir teangacha beidh páistí ábalta naisc thrasteanga a dhéanamh agus feacht a fhorbairt faoi mhodh oibre teanga. Tugtar Feacht Teanga ar na naisc agus an fheacht seo freisin. Spreagann sé seo foghlaim éifeachtúil don pháiste. Ar an mbealach sin, trí úsáid a bhaint as teanga ar fud an churaclaim i réimsí ábhar lasmuigh den cheacht scoite teanga, beidh páistí ábalta a bhfuil foghlamtha acu a neartú agus a ghinearálú.

I gcomhthéacs Churaclam Teanga na Bunscoile, tá sé tábhachtach a thabhairt faoi deara gur tír ilghnéitheach í Éire ó thaobh teanga agus cultúir. Inár scoileanna tá páistí arb í an Ghaeilge a gcéad teanga, páistí arb é an Béarla a gcéad teanga agus páistí a bhfuil teanga eile mar chéad teanga acu. Páistí nach í an Ghaeilge ná an Béarla a gcéad teanga, bíonn siad ag foghlaim ar bhealach comhtháite cheana féin, rud a fhágann gur fearr a fhoghlaimoidh siad an Ghaeilge agus an Béarla sa bhunscoil.

Cé go bhfuil scileanna scoite teanga a bhaineann le gach snáithe bunriachtanach, má théann an páiste i ngleic le gach ceann de na trí shnáithe, teanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht, ar bhealach comhtháite, beidh sé/sí in ann cumarsáid níos éifeachtaí a dhéanamh. Laistigh de Churaclam Teanga na Bunscoile, is é atá i gceist le comhtháthú

- an t-aistriú scileanna a tharlaíonn idir teangachas.
- teanga a mhúineadh i réimsí eile den churaclams.
- idirghníomhaíocht idir na trí shnáithe – teanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht.

Aistríonn páistí scileanna agus coincheapa áirithe ón gcéad teanga acu go dtí an dara teanga agus go dtí an tríú teanga i roinnt cásanna. Nuair a fheiceann múinteoirí na deiseanna le haghaidh aistriú, is féidir leo na scileanna seo a thabhairt isteach agus cabhrú le páistí an méid atá foghlamtha acu a ghinearálú go teangacha eile. Ach scileanna is féidir a aistriú idir teangacha a shainaithe agus díriú orthu, is féidir le múinteoirí leas a bhaint as dara teanga na scoile chun a bhfuil múinte sa chéad teanga a neartú. Is féidir scileanna a bhaineann le haithint focal, gnásanna cló agus rannpháirtíocht sa phróiseas scríbhneoireachta a aistriú ó theanga amháin go teanga eile agus, ar an gcaoi sin, cabhrú leis an bpáiste an dara teanga a fhoghlaim.

Ní féidir gach scil a aistriú ó theanga go teanga, áfach. Tá difríochtaí idir an Ghaeilge agus an Béarla, cuir i gcás deilbhíocht, struchtúr abairtí agus roinnt gnéithe den fhóineolaíocht. Is féidir le scoileanna soláthar sonracha a dhéanamh do mhúineadh scileanna agus ábhair a bhaineann go sonracha le teanga mar chuid den phróiseas planála. Chun tacú go héifeachtach le páistí agus iad ag foghlaim an dá theanga, tá sé tábhachtach go múintear an Ghaeilge trí mheán na Gaeilge agus go múintear an Béarla trí mheán an Bhéarla.

2.4 Is trí idirghníomhaíochtaí a fhoghlaimíonn páistí teanga

Mar is eol dúinn tá ról lárnach ag baile agus ag pobail na bpáistí san fhoghlaim eanga, mar go bhforbraítear í trí idirghníomhaíochtaí lánbhri le tuismitheoirí agus cairde. Tá ról lárnach ag tuismitheoirí ó thaobh tacú le forbairt teanga a bpáistí agus teanga an bhaile a bhunú sula bhfoghlaimíonn na páistí teangacha eile. Déanann an duine fásta agus an páiste comhchumadh ar an teanga trí chomhaird, trí chomhspéis agus tríd an taitneamh a bhaineann siad aisti. Idirghníomhaíochtaí agus comhráite lánbhri idir páiste agus duine fásta, nó idir páiste agus páiste eile, forbraíonn siad foghlaim teanga na bpáistí. Is é ról an mhúinteora tacú le caint an pháiste, agus í a fhorbairt, agus é/í i mbun taiscéalaíochta, fionnachtana, agus réiteach fadhbanna.

Bíonn tionchar ag an timpeallacht foghlama ar an méid a fhoghlaimíonn páistí agus conas a fhoghlaimíonn siad. Tá timpeallacht a thacaíonn le héagsúlachtaí páistí agus a chuireann chun cinn iad tábhachtach ionas go mbraithfidh na páistí go bhfuil glacadh leo agus go mbeidh siad compordach; timpeallacht ina ndéantar ceiliúradh ar dhifríochtaí riachtanais, cultúir agus teanga. Spreagann páistí a bhfuil an Béarla mar theanga bhreise (BTB) acu feasacht agus meas níos mó ar theangacha agus ar chultúir sa seomra ranga. Téann sé go mór chun sochair don timpeallacht foghlama teanga sa seomra ranga páistí a spreagadh leis na cosúlachtaí agus na difríochtaí idir teangacha agus cultúir a fhiosrú mar go spreagann sé meas níos mó ar theangacha. Ar an gcaoi chéanna, cabhraíonn páistí a bhfuil riachtanais speisialta cumarsáide acu, agus a úsáideann comharthaí, gothaíocht nó áiseanna le cumarsáid a dhéanamh, le feasacht a mhéadú faoi mhodhanna éagsúla cumarsáide agus is féidir leo cur leis an timpeallacht foghlama teanga. Mar shampla, tá strúctur, rialacha agus gnéithe ar leith ag Teanga Chomharthaíochta na hÉireann.

Faigheann gach páiste spreagadh agus cabhair ó thimpeallacht mhealltach le taiscéalaíocht agus fionnachtana a dhéanamh, fadhbanna a réiteach, iad féin a chur in iúl agus caidreamh a dhéanamh le daoine eile. Is cuid thábhachtach den timpeallacht foghlama teanga seo iad eispéiris spraiúla tharraingteacha agus tugann siad deis do pháistí dul i mbun cumarsáid lánbhrí. Úsáideann siad teanga le haghaidh cuspóirí éagsúla, agus cuireann siad stíl agus tuin na teanga in oiriúint do na cuspóirí seo agus do luchtanna éisteachta éagsúla. Bíonn siad ag súgradh le teanga chomh maith, ag roinnt rannta, scéalta grinn agus siollaí seafóide le chéile le tuiscint luath a fháil ar theanga mar chóras is féidir a ionramháil. Cabhraíonn timpeallacht oiriúnach atá spreagúil agus spraiúil le foghlaim agus le forbairt teanga na bpáistí.

2.5 Foghlaimíonn páistí teanga i gcomhthéacsanna éagsúla scoile

Tarlaíonn foghlaim teanga i gcomhthéacsanna éagsúla scoile: scoileanna Gaeltachta, scoileanna lán-Ghaeilge agus scoileanna arb é an Béarla an meán teagaisc iontu. Tá éagsúlacht mhór idir na cineálacha taithí foghlama Gaeilge a bhí agus a bhíonn ag páistí, ag múinteoirí agus ag scoileanna sna saghsanna éagsúla scoile.

I scoileanna Gaeltachta agus lán-Ghaeilge, is í an Ghaeilge teanga oibre na scoile agus úsáideann na páistí í le cumarsáid a dhéanamh agus le rochtain a fháil ar réimse leathan ábhar ar fud an churaclaim. I gcás páistí ar cainteoirí dúchais Gaeilge iad, déantar a dteanga a fhorbairt agus a shaihbhiú ar scoil. Cuireann an scoil suíomh bunriachtanach ar fáil ina ndéantar teanga a chothabháil agus a bhuanú. Tá príomhról ag an múinteoir ó thaobh an cineál Gaeilge a labhraíonn an páiste sa bhaile a dhearbhu agus aird a tharraingt de réir a chéile ar leaganacha eile agus ar stór focal ó chanúintí eile. Nuair nach cainteoirí dúchais Gaeilge iad na páistí, déantar iad a thumadh sa teanga agus an scoil ag cuidiú le líon na ndaoine a labhraíonn Gaeilge sa Ghaeltacht a mhéadú. Féachtar sa churaclam le tacú le scoileanna Gaeltachta teanga an phobail a chaomhnú agus a chothú trína chur ar chumas páistí nach cainteoirí dúchais iad ardscoileanna Gaeilge a bhaint amach.

Is trí Ghaeilge a bhíonn rochtain ag páistí i scoileanna lán-Ghaeilge ar an gcuraclam freisin. Cé gurb í an Ghaeilge teanga oibre na scoile, aithnítear nach í teanga an bhaile í d'fhormhór mór na bpáistí. Féachtar sa churaclam le tacú le scoileanna lán-Ghaeilge lena chur ar chumas páistí ardscoileanna sa Ghaeilge a bhaint amach agus, dá bhrí sin, is áit í an scoil ina mbaintear úsáid as teanga sa saol ó lá go lá.

I scoil Bhéarla is é an Béarla an teanga oibre agus múintear an Ghaeilge mar dhara teanga na scoile. Le go n-éireodh le páiste an dara teanga a fhoghlaim, caithfidh sé/sí a bheith nocht don teanga sin. I gcás páistí atá ag foghlaim na Gaeilge mar T2, nach mbíonn nocht don teanga go minic, ní mór do mhúinteoirí deiseanna a thabhairt dóibh an teanga atá siad a fhoghlaim a chloisteáil agus éisteacht léi

taobh amuigh den cheacht Gaeilge. Is féidir leo an teanga atá sealbhaithe acu cheana féin a chleachtadh agus a dhaingniú. Déanann múinteoirí é seo ach an Ghaeilge a úsáid go rialta mar mheán neamhfhoirmiúil cumarsáide i rith an lae agus ábhair eile nó gnéithe d'ábhair eile a mhúineadh trí Ghaeilge agus úsáid a bhaint as Foghlaim Chomhtháite Ábhair agus Teanga (FCÁT). Ar an gcaoi seo, cloisfidh agus labhróidh na páistí Gaeilge an lá ar fad. Ach meon dearfach a chothú i measc na bpáistí i leith úsáid na teanga agus iad a spreagadh chun an Ghaeilge a úsáid go neamhfhoirmiúil i rith an lae, tacaítear le sealbhú na teanga. Ach an Ghaeilge a mhúineadh go héifeachtach mar T2, leagtar síos dúshraith ar a dtófar teagasc an tríú agus b'fhéidir an cheathrú teanga níos déanaí.

Tá a fhios againn go mbíonn an-éagsúlacht idir na heispéiris teanga a bhíonn ag páistí sa bhunscoil. Is gné de bhunscoileanna na hÉireann é líon na bpáistí a labhraíonn teanga seachas Gaeilge nó Béarla sa bhaile, rud a chruthaíonn comhthéacs ilteangach don fhoghlaim teanga. Tá comhpháirtíocht idir an bhunscoil agus a mbaile ríthábhachtach do pháistí a bhfuil Béarla mar theanga bhreise acu ar mhaithe lena bhfoghlaim theanga a phleanáil agus tacú léi, a gcéad teanga scoile a fhorbairt agus a dteanga bhaile a chothabháil chomh maith.

Ina theannta sin, is féidir go mbeidh dúshláin roimh pháistí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu ó thaobh scoileanna teanga agus cumarsáide a fhorbairt. Chun cur chuige difreáilte a chur i bhfeidhm, cur chuige lena ndírítear ar riachtanais shainitheanta na bpáistí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu, teastóidh planáil ag leibhéal an mhúinteora aonair agus ag leibhéal na scoile uile.

Tugann gach páiste cumas i dteanga amháin nó níos mó chun na scoile leo, agus is féidir go mbeadh nó nach mbeadh an teanga sin ina céad teanga sa scoil. Tacaíonn an curaclam teanga le múinteoirí le meas a bheith acu ar an taithí atá ag gach páiste ar theanga. Aithnítear, nuair a fhorbraíonn páistí scoileanna i dteanga amháin, nach iad scoileanna na teanga sin amháin atá á bhfoghlaim acu, ach go bhfuil buninniúlacht choiteann á fhorbairt acu freisin a chuireann ar a gcumas scoileanna agus straitéisí foghlama teanga a aistriú go teangacha eile.

3. Aidhmeanna

Tá íomhá de pháistí mar chumarsáidithe, léitheoirí, scríbhneoirí agus smaointeoirí leagtha amach i gCuraclam Teanga na Bunscoile. Taispeánann sé fíis den seomra ranga bunscoile, agus tuiscint air, mar áit ina gcuirtear ar chumas na bpáistí dul chun cinn a dhéanamh ar a luas féin i dtimpeallachtaí agus trí chaidrimh atá tacúil mealltach agus a chuimsíonn gach duine.

Cuirtear aidhmeanna an churaclaim seo i láthair i dtrí ghrúpa: fócas ar pháistí agus ar a saol, cumarsáid agus ceangail páistí le daoine eile, agus foghlaim agus forbairt teanga na bpáistí.

1. Páistí agus a saol

Is é aidhm Churaclam Teanga na Bunscoile tacaíocht a thabhairt do mhúinteoirí

- a chur ar chumas páistí tógáil ar eolas agus ar thaithí atá acu cheana féin ar theanga agus ar fhoghlaim theanga le cur lena bhfoghlaim theanga
- páistí a spreagadh le glacadh go dearfach leis an nGaeilge, agus ár bhféiniúlacht chultúrtha a chur chun cinn trí úsáid na Gaeilge
- páistí le teangacha agus cultúir éagsúla a spreagadh le bheith bródúil as a n-oidhreacht agus í a roinnt
- aitheantas a thabhairt don éagsúlacht mhór taithí, cumais agus stíle teanga a bhíonn ag páistí agus iad ag foghlaim teanga ar scoil mar chéad chéim le cur ar a gcumas a bheith rannpháirteach i gcuidreamh cumarsáideach atá ábhartha agus lán brí

2. Cumarsáid agus ceangail páistí le daoine eile

Is é aidhm Churaclam Teanga na Bunscoile tacaíocht a thabhairt do mhúinteoirí

- glacadh le huathúlacht na bpáistí trína meas ar a dteanga bhaile, a dtuiscint ar theanga agus ar ilghnéitheacht, agus a gcumas chun teangacha, gothaí agus uirlisí éagsúla a le cumarsáid a dhéanamh le daoine i gcomhthéacsanna agus i suímh éagsúla a chothú
- páistí a spreagadh agus a chumasú le cumarsáid éifeachtach a dhéanamh sa chéad teanga agus sa dara teanga de chuid na scoile agus cumarsáid a dhéanamh ina dteanga oidhreachta le haghaidh cuspóirí éagsúla
- páistí a chumasú le bheith rannpháirteach go hiomlán i réimse leathan d'eispéiris teanga agus cumarsáideacha atá ábhartha agus lán brí le páistí ar comhaois leo agus le daoine fásta, agus le taitneamh a bhaint astu

3. Foghlaim agus forbairt teanga na bpáistí

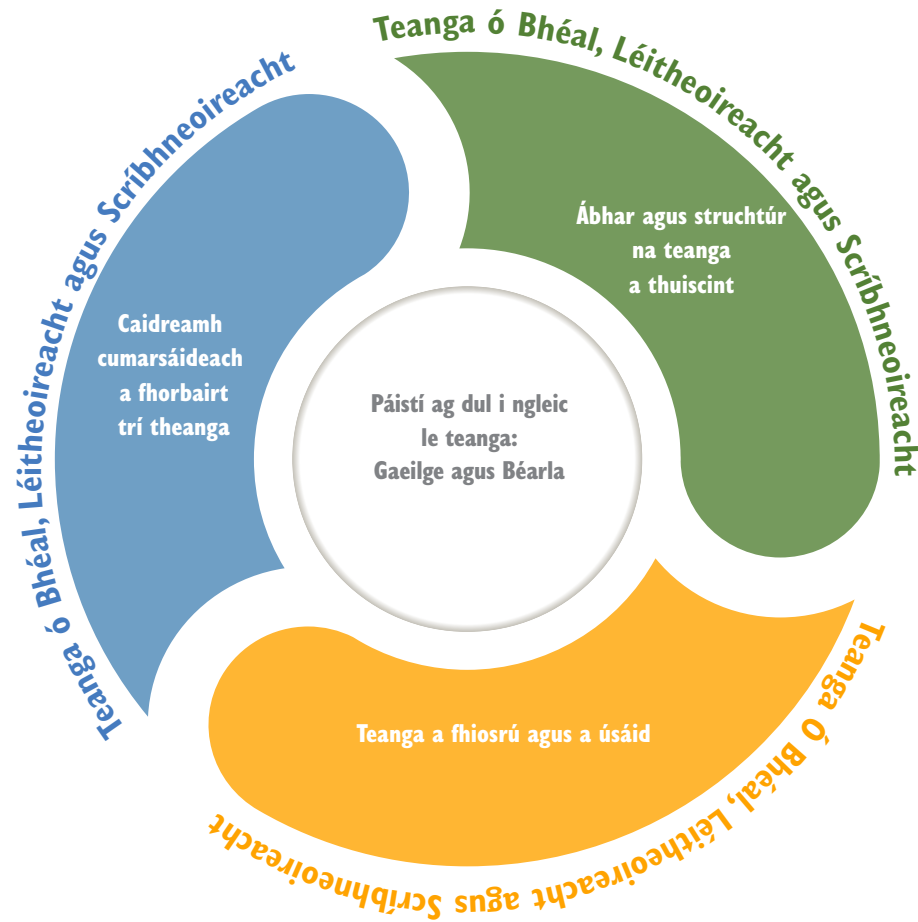
Is é aidhm Churaclam Teanga na Bunscoile tacaíocht a thabhairt do mhúinteoirí

- spéis ar feadh an tsaoil i bhfoghlaim theanga, agus grá d'fhoghlaim teanga, a chothú i bpáistí ar mhaithe le taitneamh agus saibhriú pearsanta agus, ar an gcaoi sin, dearcadh dearfach i leith cumarsáide agus teanga a chur chun cinn
- tuiscint páistí ar an domhan a leathnú trí éagsúlacht shaibhir eispéiris teanga agus trí fheasacht agus meas i leith teangacha agus cultúir eile a chothú i dtimpeallacht foghlama a shaibhríonn iad
- páistí a chumasú chun úsáid shamhlaíoch agus chruthaitheach a bhaint as teanga agus tuiscint a bheith acu do ghnéithe aeistéitiúla na teanga
- páistí a spreagadh le bheith rannpháirteach go pearsanta i réimse leathan de théacsanna labhartha, geáitsíochta, scríofa agus il-mhodúlacha, agus smaoineamh go criticiúil orthu
- tacú le páistí lena scileanna liteartha a fhorbairt agus iad a chumasú le dul chun cinn a dhéanamh ar a luas foghlama féin i dteanga ó bhéal, léite agus scríofa
- feasacht teanga a chothú sna páistí, ionas go dtuigfidh siad agus go mbeidh meas acu ar ábhar agus ar struchtúr teangacha

4. Snáitheanna agus Gnéithe

Tá trí shnáithe i gCuraclam Teanga na Bunscoile- teanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht sa Ghaeilge agus sa Bhéarla araon. Sna trí shnáithe, déantar cur síos sna gnéithe ar fhoghlaim theanga bhunriachtanach. Tá tacar de Thorthaí Foghlama ag gach gné, ina ndéantar cur síos ar fhoghlaim thábhachtach teanga ó thaobh coincheap, meonta agus scileanna. Tá na gnéithe ag brath ar a chéile, mar a léiríonn Fíor 3 thíos.

Fíor 3: Gnéithe teanga

Is iad seo a leanas na gnéithe d'fhoghlaim teanga a bhaineann le gach ceann de na snáitheanna:

1. Caidreamh cumarsáideach a fhorbairt trí theanga
2. Ábhar agus struchtúr na teanga a thuiscint
3. Teanga a fhiosrú agus a úsáid.

Tá líonra idirnasca ann, ní hamháin idir na gnéithe ach trasna na snáitheanna. Cé go dtacaíonn gach snáithe le forbairt gach snáithe eile, ní mór aird ar leith a thabhairt sna luathbhlianta bunscoile ar shnáithe na teanga ó bhéal mar gur cuid bhunúsach é d'fhorbairt na léitheoireachta, na scríbhneoireachta agus na foghlama ar fud an churaclaim. Is de thoradh ar fheasacht ar an gcaidreamh idir na gnéithe agus trasna na snáitheanna a chomhlíontar cumas an churaclaim teanga chomhtháite. Leagtar béim ar an gcumas sin trí na téarmaí téacs agus seánra.

Tógann Curaclam Teanga na Bunscoile ar phrionsabail *Aistear: Creatchuraclam na Luath-Óige*. Leagann na prionsabail sin béim ar an tábhacht a bhaineann le caidreamh idir duine fásta agus páiste agus le taithí spráilil lánbhri ó thaobh fhoghlaim agus fhorbairt na bpáistí de. Agus cumas páistí le cumarsáid a dhéanamh go cumasach muiníneach á fhorbairt, leagann Curaclam Teanga na Bunscoile béim ar an tábhacht a bhaineann le meonta a fhorbairt chomh maith le coincheapa agus scileanna. Déantar meonta a shainmhíniú in *Aistear* mar nósanna

meabhrach nó gníomhaíochta a bhíonn ann ar bhonn leanúnach ('claonadh' seachas 'meon' an téarma a úsáidtear in *Aistear* anseo) agus deirtear 'Is éard atá ann ná claonadh freagairt ar bhealach ar leith do nithe ar leith' (CNCM, 2009a, lch 60), lena n-áirítear neamhspleáchas, fiosracht, spráililacht, buanseasmhacht, féinmhuinín, teacht aniar agus seiftiúlacht. I gcás foghlaim agus forbairt teanga páistí, mar shampla, áirítear meon dearfach i leith na léitheoireachta (i.e. an 'fonn léitheoireachta') sna Torthaí Foghlama mar aon le coincheapa agus scileanna a bhaineann le foghlaim na léitheoireachta.

Tá coincheapa, meonta agus scileanna i gcoirlár Torthaí Foghlama teanga sa churaclam seo. Déantar na coincheapa, meonta agus scileanna seo a fhorbairt mar is cuí do gach comhthéacs scoile agus d'fhoghlaim na bpáistí sa chéad agus sa dara teanga. Tugtar faisnéis faoi choincheapa, meonta agus scileanna ar leith sa Ghluais. Tugtar níos mó sonraí faoi na scileanna teanga a bhaineann go sonrath le gach gné in Aguisín 1.

Gné 1: Caidreamh cumarsáideach a fhorbairt trí theanga (Cumarsáid)

Sa ghné seo díritear ar eolas agus tuiscint na bpáistí a fhorbairt faoin gcaoi a gcruthaímid agus a roinnimid brí le chéile i gcaidrimh chumarsáideacha, mar éisteoirí agus mar chainteoirí, agus mar dhaoine a thugann agus a ghlacann faisnéis. Go sonrach, baineann sé le forbairt a dhéanamh ar na scileanna a thacaíonn leis an bpróiseas sin agus, ar an gcaoi sin, tógann an ghné ar an téarma Cumarsáid in *Aistear*. Sa chaoi is go mbeidh páistí in ann brí a thógáil agus a roinnt i gcaidrimh chumarsáideacha, ní mór dóibh a bheith rannpháirteach mar éisteoirí agus mar chainteoirí. Is scileanna cómhalartacha iad éisteacht agus freagairt agus forbraítear iad in éineacht.

Tugtar tacaíocht d'aird agus do thuiscint cainte na bpáistí, agus forbraítear iad, trí ábharthacht a bhfreagraí agus an méid a bhíonn le rá acu faoin topaic atá á plé. I suíomh comhráiteach, tugann an múinteoir tacaíocht agus/nó déanann sé/sí athrú ar na leibhéil tuisceana. Glacann sé/sí a seal ag cur leis an topaic atá á plé agus ag tabhairt dúshlán breise don pháiste / do na páistí le haghaidh thuiscint na cainte agus cur in iúl de réir mar atá an páiste ag cur a thuilleadh leis an gcomhrá. Nuair a dhéanann an múinteoir é seo, aithníonn sé/sí gur fearr a fhoghlaimíonn roinnt páistí le comharthaí, le hamharcíomhánna, nó trí chéadfaí eile ar nós an tadhaill. Braitheann an malartú brí cómhalartach ar an mbealach a ndéileáiltear le héisteacht agus labhairt mar scileanna cómhalartacha atá le forbairt mar chuid den churaclam. Beidh tuiscint dhea-fhorbartha ag formhór na bpáistí a thagann go dtí an seomra ranga ar an gcaidreamh cumarsáideach agus beifear ag tógáil ar an taithí atá acu cheana féin sa ghné seo. Ní bheidh na caidrimh seo chomh forbartha céanna i gcás páistí áirithe, agus i gcás mionlaigh beifear ag díriú ar chaidreamh cumarsáideach a chur in aithne dóibh. Cé go bhfuil gaol idir na trí ghné, baineann na coincheapa, meonta agus scileanna a chuirtear in iúl sna Torthaí Foghlama don ghné seo le dul chun cinn na bpáistí sa dá ghné eile. Is éard a chuirtear chun cinn sna Torthaí Foghlama seo ná taitneamh, spreagadh, rogha, agus braistint chuspóra agus rannpháirtíochta ó thaobh úsáid a bhaint as teanga chun cumarsáid a dhéanamh le daoine eile.

Gné 2: Ábhar agus struchtúr na teanga a thuiscint (Tuiscint)

Díritear sa ghné seo ar fhorbairt a dhéanamh ar chumas páistí téacsanna a chruthú agus idirgníomhú go maith leo, agus iad ag úsáid eolas agus tuiscint ar ábhar agus struchtúr na teanga atá ag éirí níos sofaisticiúla de réir a chéile. Díritear sna Torthaí Foghlama seo ar struchtúr abairte agus ar ghramadach, ar fhoclóir ó bhéal agus ar fhoclóir léitheoireachta, ar ghnásanna cló, ar fheasacht fhóineolaíoch agus fhóinéimeach, ar aithint focal, ar litriú agus ar thuiscint. Taobh istigh den churaclam, tuigfidh agus úsáidfidh páistí foclóir agus struchtúir abairte ag leibhéil a bheidh ag éirí níos casta de réir a chéile. Tá tuiscint na cainte rithábhachtach d'fhorbairt foclóra agus struchtúr abairte an pháiste. I snáithe na teanga ó bhéal, forbraítear éisteacht agus labhairt, tuiscint agus cur in iúl mar scileanna cómhalartacha sa chaidreamh sóisialta a tharlaíonn idir an múinteoir agus an páiste, agus idir an páiste agus páiste nó páistí eile, agus iad i mbun comhrá. Cuirtear scileanna éisteachta agus labhartha an pháiste in iúl. Forbraítear iad a thuilleadh tríd an úsáid a bhaineann an páiste as focail agus frásaí sa chomhthéacs bunaidh ar dtús agus trína leathnú amach ina dhiaidh sin go comhthéacsanna nua a théann thar an gcomhthéacs bunaidh inar chuala sé/sí iad á n-úsáid.

Gné 3: Teanga a fhiosrú agus a úsáid (Fiosrú agus úsáid)

Tugtar tús áite sa ghné seo do chumas páistí a fhorbairt chun teanga a fhiosrú agus a úsáid le haghaidh réimse leathan cuspóirí, i seánraí éagsúla, agus le cineálacha éagsúla lucht féachana, cuid acu a bhfuil aithne acu orthu agus cuid eile nach bhfuil. Ach teanga a fhiosrú agus a úsáid, cothaítear braistint ghutha agus forbraítear léirthuisicint do ghné aeistéitiúil na teanga. De réir mar a théann siad i ngleic le téacsanna éagsúla labhartha agus scríofa agus de réir mar a chruthaíonn siad iad, forbraítear feasacht ar ghuth an údair sna páistí. Agus iad ag fiosrú agus ag úsáid teanga sa churaclam, beidh ar pháistí éisteacht le hinsintí agus le cuntais fhíriciúla a bheidh ag éirí níos casta agus níos teibí de réir a chéile, agus iad a chur in iúl. Tá tuiscint na cainte ar théacsanna casta ó bhéal ríthábhachtach do thuiscint an pháiste ar an gcaoi a n-úsáidtear teanga mar chuid de churaclam, chun smaointe a chumadh agus rudaí a mhaíomh. I snáithe na teanga ó bhéal, forbraítear an éisteacht agus an labhairt mar scileanna cómhálartacha agus tugtar tacaíocht don thuiscint agus leathnaítear í trí chur in iúl. Tacaíonn tógáil seo na brí, ó bhéal agus go sóisialta, trí éisteacht agus labhairt, le léitheoireacht agus scríbhneoireacht, áit a gcaithfidh an páiste páirt a ghlacadh as/astí féin, tuiscint a bhaint amach agus freagra a thabhairt agus brí á tógáil le téacsanna scríofa.

Ba chóir díriú ar thrí shaghas ceiste – ceisteanna fiosracha, ceisteanna a bhaineann le gnáthaimh agus ceisteanna a úsáidtear ar mhaithe le cuspóirí sóisialta. Mar chuid de theanga a úsáid go cruthaitheach spráíúil, bítear ag súgradh le teanga gan chiall, rud a chuireann go mór le forbairt scileanna meitheangeolaíocha na bpáistí. Díritear sna Torthaí Foghlama don ghné seo ar réimse leathan feidhmeanna agus seánraí teanga idir theanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht chomh maith le líofacht, tuiscint, lámhscríbhneoireacht, an próiseas scríbhneoireachta agus intinn an údair.

5. Torthaí foghlama

Úsáidtear Torthaí Foghlama le cur síos a dhéanamh ar an bhfoghlaim agus ar an bhforbairt a mbítear ag súil leo ó fhoghlaiméir tar éis tréimhse ama. Aithnítear sa churaclam go rachaidh cúinsí, eispéiris agus cumais éagsúla na bpáistí i bhfeidhm ar an dul chun cinn a dhéanfaidh siad i dtreo Torthaí Foghlama. Ach díriú ar fhoghlaiméirí, cabhraíonn na torthaí le múinteoirí cineálacha cuí cur chuige oideolaíoch a úsáid chun tacú le páistí ar a n-aistear foghlama. Úsáidtear an frása ‘Trí eispéiris chuí foghlama spraiúla, ba cheart go mbeadh páistí in ann ...’ le gach Toradh Foghlama de chuid Chéim 1 (naíonáin shóisearacha agus shinsearacha) a chur i láthair, rud a léiríonn prionsabail agus cineálacha cur chuige oideolaíoch *Aistear*. Tugann sé seo le fios go soiléir gur cur chuige spraiúil atá ann i leith an teagaisc agus na foghlama sna luathbhlianta den bhunscoil. I gcás Chéim 2 go 4 (rang a haon go rang a sé), úsáidtear an frása ‘Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann...’ le gach Toradh Foghlama a chur i láthair. Le chéile, leagann na frásaí seo, a úsáidtear chun na Torthaí Foghlama a chur i láthair, béim ar a thábhachtaí agus atá eispéiris foghlama teanga ghníomhacha, idirghníomhacha agus thaitneamhacha do pháistí i rith a gcuid bunscolaíochta ar fad.

Dírítear sna Torthaí Foghlama ar an bhfoghlaim a bheith ina próiseas cumasúcháin a chabhraíonn le páistí coincheapa, scileanna agus meonta a fhorbairt. Tacaíonn siad le neamhspleáchas an mhúinteora chun breithiúnais ghairmiúla a dhéanamh agus é/í ag pleanáil, ag teagasc agus ag measúnú gach páiste. Cabhraíonn Torthaí Foghlama le múinteoirí a bhfuil le múineadh a roghnú agus, an t-ord ina múinfear é a chinneadh. Cabhraíonn siad le múinteoirí freisin cineálacha cuí cur chuige oideolaíoch a roghnú agus na modhanna measúnachta is fearr a oireann don bhfoghlaim atá beartaithe a shainaithint. Is féidir le Torthaí Foghlama, nuair a roinntear le foghlaiméirí iad, cabhrú leo a bheith soiléir faoina bhfuil á fhoghlaim acu, a bheith ar an eolas faoin dul chun cinn atá siad a dhéanamh agus a bheith gníomhach ina gcuid foghlama féin. Tacaíonn múinteoirí le páistí chun an Toradh Foghlama a bhaint amach ach eispéiris foghlama gaolmhara a bhaineann le gnéithe den

Toradh Foghlama a chur ar fáil, cibé eispéiris is fearr a oireann do riachtanais na bpáistí. Aithníonn na torthaí go bhfoghlaimíonn páistí agus go múineann múinteoirí i gcomhthéacsanna éagsúla agus go mbeidh na haistir theagaisc/foghlama difriúil sna comhthéacsanna sin.

Leagtar béim sna Torthaí Foghlama ar fhorbairt scileanna srianta agus neamhshrianta na bpáistí.

- Tá scileanna srianta, cuir i gcás eolas ar litreacha agus gnásanna cló, bunriachtanach mar gur cuid bhunúsach iad d’fhoghlaim agus d’fhorbairt an pháiste níos déanaí. Is féidir iad sin a bhaint amach thar thréimhse ama ar leith agus, nuair a bhaintear amach na scileanna seo, cuireann siad ar chumas páistí a litearthacht a fhorbairt a thuilleadh.
- Forbraítear scileanna neamhshrianta, cuir i gcás tuiscint agus foclóir, i rith shaolré an pháiste. Le dul chun cinn agus forbairt a dhéanamh sna scileanna seo ní mór do pháistí dul i ngleic le téacsanna ó bhéal agus scríofa a bhíonn ag éirí níos casta, agus iad a chruthú.

5.1 Eagraítear Torthaí Foghlama de réir snáitheanna agus gnéithe

Tá coincheapa, meonta agus scileanna i gcroílár Torthaí Foghlama Teanga sa churaclam seo. Tugann Tábla I léargas ginearálta gearr ar na Torthaí Foghlama sa churaclam seo. Baintear úsáid as lipéid nó giorrúcháin do na Torthaí Foghlama chun tagairt a dhéanamh do na coincheapa, meonta agus scileanna trasna na snáitheanna agus na ngnéithe. Mar shampla, ag féachaint ar Ghné 1 sa tábla thíos, tá rannpháirtíocht lárnach sa chéad Toradh Foghlama don teanga ó bhéal, don léitheoireacht agus don scríbhneoireacht.

Tábla 1: Léargas ginearálta ar na Torthaí Foghlama

	Teanga ó Bhéal	Léitheoireacht	Scríbhneoireacht
Cumarsáid	Rannpháirtíocht, éisteacht agus aird	Rannpháirtíocht	Rannpháirtíocht
	Inspreagadh agus rogha	Inspreagadh agus rogha	Inspreagadh agus rogha
	Gnásanna sóisialta agus feasacht ar dhaoine eil		
Tuiscint	Struchtúr abairte agus gramadach	Gnásanna cló agus struchtúr abairte	Struchtúr abairte agus gnásanna cló
	Stór focal	Stór focal	Stór focal
	Léiriú tuisceana	Fónaic, aithint focal agus staidéar ar fhocail	Litriú agus staidéar ar fhocail
		Feasacht fhóineolaíoch agus fhóinéimeach	
Fiosrú agus úsáid	Iarratais, ceisteanna agus idirghníomhuithe	Cuspóir, seánra agus guth	Cuspóir, seánra agus guth
	Catagóiriú	Tuiscint	Próiseas na scríbhneoireachta agus ag cruthú téacs
	Catagóiriú	Freagairt agus intinn an údair	Freagairt agus intinn an údair
	Teanga a úsáid go spráúil agus go cruthaitheach	Líofacht agus féincheartú	Peannaireacht agus cur i láthair
	Eolas, míniú agus údar a thabhairt		
	Cur síos, tuar agus machnamh		

5.2 Téacs, seánra agus aistriú scileanna

Déantar tagairt ina lán de na Torthaí Foghlama do théacs agus do sheánra. Tá an sainmhíniú ar na téarmaí sin leathan agus tá sé i gceist go mbeidís ag tacú le cur chuige ilmhodha, ildisciplíneach agus ionchuimsitheach i leith múineadh agus foghlaim teanga.

Cuimsíonn ‘téacs’ gach toradh ar úsáid teanga: ó bhéal, geáitsíocht, comharthaí, scríofa, Braille, físiúil, tadhlaigh, leictreonach agus digiteach.

Tagraíonn ‘seánra’ do rogha foirmeacha ó bhéal agus scríofa d’fhonn rudaí a athinsint, míniú a thabhairt, siamsaíocht a chur ar fáil, daoine a chur ar an eolas, orduithe a thabhairt, insint a dhéanamh, rudaí a chur ina lú ar dhaoine agus údar a thabhairt le tuairimí. Cuimsíonn foirmeacha béil, i measc nithe eile, seanchas, drámaíocht, filíocht, óráidí, díospóireachtaí, scannánaíocht agus na meáin dhigiteacha, cuir i gcás podchraoltaí, físeáin, fógraíocht agus craoltaí teilifíse agus raidió. Lena chur ar bhealach níos sonraí, is é atá i seánraí ná cineálacha téacs il-abairte ó bhéal nó scríofa a ndearnadh gnásúil iad le haghaidh cuspóirí ar leith. Bíonn patrún eagraíochtúil áirithe ag baint leo, chomh maith le gnéithe teanga a bhaineann le réim, e.g., insinte, faisnéise, áititheach agus ilseánra.

Cuirtear na Torthaí Foghlama do chéad teanga na scoile, Gaeilge (T1), i láthair i dtosach agus cuirtear na Torthaí Foghlama don dara teanga, Béarla (T2), i láthair ina dhiaidh sin. Déantar grúpáil orthu de réir snáithe, ag tosú leis an teanga ó bhéal, ansin léitheoireacht ina dhiaidh sin agus an scríbhneoireacht ina dhiaidh sin arís. Liostaítear in ord iad agus úsáid á baint as na trí ghné. I gcás a lán de na Torthaí Foghlama i dteanga amháin, tá coincheapa agus scileanna ag baint leo ar féidir iad a aistriú trasna Torthaí Foghlama i dteanga eile na scoile. Taispeántar cén áit ar féidir le haistriú a tharlú le nasc-chomhartha [↔](#) i ndiaidh an toraidh atá i gceist. I ndiaidh an nasc-chomhartha tá cód dhá chuid. Tosaíonn an cód seo le huimhir an Toraidh Foghlama nasctha i dteanga eile na scoile agus ina dhiaidh sin an chéim ina baineann an toradh. Sa sampla i dTábla 2 thíos, is chuig Toradh Foghlama sonracha Béarla T2 an nasc, is é ‘LO1’ an cód do Learning Outcome (Toradh Foghlama) nasctha uimhir 1 agus is é ‘SI+2’ an cód do stage (céim) 1 agus 2.

Tábla 2: Aistriú trasna Torthaí Foghlama - [↔](#)

Teanga: Gaeilge T1
Snáithe: Teanga ó Bhéal
Céimeanna: 1 agus 2
Gné: Caidreamh cumarsáideach a fhorbairt trí theanga

1. Rannpháirtíocht, éisteacht agus aird

Suim a chur i rud éigin, comhaird a thabhairt agus éisteacht go gníomhach ar mhaithe le taitneamh agus le cuspóir ar leith, agus i dteangacha eile nuair is cúf [↔](#) LO1, SI+2

5.3 Litearthacht sa chéad agus sa dara teanga de chuid na scoile

Scoileanna Gaeltachta agus lán-Ghaeilge

Cainteoirí Gaeilge nach cainteoirí dúchais iad atá ag freastal ar scoil Ghaeltachta nó ar scoil lán-Ghaeilge, déanfar iad a thumadh ar feadh tréimhse in T1 na scoile (Gaeilge). Tarlaíonn an tumoideachas nuair a thumtar páistí i dteanga atá éagsúil lena dteanga bhaile. Tar éis a bheith tumtha sa Ghaeilge ar feadh tréimhse, aistríonn páistí na scileanna – go háirithe sa litearthacht – atá foghlamtha acu go dtí teanga an bhaile agus a mhalairt. I scoileanna Gaeilge, tar éis tréimhse ghníomhach teagmhála le Gaeilge agus bunús a fháil sa teanga ó bhéal agus tar éis d'eispéiris léitheoireachta agus scríbhneoireachta teacht chun cinn, cuirfear scileanna foirmiúla litearthachta i láthair na bpáistí in T1 na scoile (Gaeilge) i gcéim I (naíonáin shóisearacha agus shinsearacha).

Ar mhaithe le cleachtas an tumoideachais i scoileanna Gaeilge a éascú, tá rogha ann tréimhse de lántumadh luath a chur i bhfeidhm go dtí deireadh rang na naíonán sinsearach, faoi réir ag faomhadh bhord bainistíochta na scoile agus tar éis dul i gcomhairle leis an bpátrún, le múinteoirí, agus le cumann na dtuismitheoirí. I gcás scoileanna Gaeltachta, tá tréimhse de lántumadh luath go deireadh rang na naíonán sinsearach riachtanach. Ní thosófar mar sin ar mhúineadh an Bhéarla agus scileanna foirmiúla litearthachta in T2 na scoile go dtí tar éis na tréimhse de lántumadh luath de réir mar a leagtar amach sa Pholasáí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022. Sna scoileanna seo is ar na Torthaí Foghlama do T1 na scoile (Gaeilge) a bhaint amach a bheidh an bhéim i gcéim I (naíonáin shóisearacha agus naíonáin shinsearacha). Cuirfear siar baint amach na dTorthaí Foghlama do T2 na scoile (Béarla) go dtí tar éis na tréimhse tumtha nuair a chabhrófar le páistí na scileanna atá sealbhaithe acu sa Ghaeilge a aistriú go dtí an Béarla.

Beifear ag súil mar sin, in ainneoin go mbeidh na páistí ag tosú ar an mBéarla níos déanaí, go rachaidh siad trí Thorthaí Foghlama chéim I níos tapúla. Léiríonn an taighde ar chomhthéacsanna mar seo ina gcuirtear siar foghlaim na mórtheanga ar feadh tréimhse go gcruthaíonn na páistí chomh maith nó níos fearr sa mhórtheanga faoi dheireadh agus go gcuideann sé le buanú, sealbhú agus foghlaim na mionteanga. Anuas air sin, bronnann sé stádas ar an mionteanga.

Léiríonn na táblaí ar na leathanaigh seo a leanas na Torthaí Foghlama do Ghaeilge (T1) agus Béarla (T2) do scoileanna Gaeltachta agus lán-Ghaeilge. Baineann an chuid is mó de na Torthaí Foghlama le haon chéim amháin agus déanann siad cur síos ar an bhfoghlaim agus ar an bhforbairt bheartaithe ag deireadh na céime sin. Tá roinnt foghlama oiriúnach d'fhorbairt níos fadtéarmaí. I gcásanna áirithe, dá bhrí sin, déantar cur síos ar an bhfoghlaim thar dhá chéim. Nuair a dhéantar cur síos ar Thorthaí Foghlama thar dhá chéim, úsáideann múinteoirí topaicí cuí agus téacsanna a éiríonn níos casta de réir a chéile le planáil le haghaidh foghlaim teanga páistí agus tacú léi. Tá ról tábhachtach ag an difreáil agus ag breithiúnas an mhúinteora ó thaobh tacú le dul chun cinn gach páiste i dtreo na dTorthaí Foghlama.

Torthaí Foghlama don Teanga ó Bhéal (T1)

Uimhir agus Lipéad		Céim 1: Naíonáin shóisearacha agus náíonáin shíneara	Céim 2: Rang 1 agus Rang 2	Céim 3: Rang 3 agus Rang 4	Céim 4: Rang 5 agus Rang 6
Gné	1. Rannpháirtíocht, éisteacht agus aird	Trí/eispéiríní chuí foghlama spráilúla ba cheart go mbeadh páistí in ann Spéis agus comhairle a léiriú, straitéisí tuisceana a úsáid agus stór focal a shealbhú trí éisteacht go gníomhach le Gaeilge-shaibhir á labhairt i réimse comhthéacsanna agus i nguthanna/canúintí eile chomh maith le guth/canúint an mhúinteora ar mhaithe le spraoi agus cúiseanna faoi leith, cé nach gá go dtuigfeadh siad gach focal. LO1, S1+2	Trí/eispéiríní chuí foghlama tarraingtí/ba cheart go mbeadh páistí in ann	Trí/eispéiríní chuí foghlama tarraingtí/ba cheart go mbeadh páistí in ann Iad féin a aithint mar éisteoirí agus cainteoirí, agus cumarsáid fhuíntach agus chomhbhách a dhéanamh le daoine eile. A bhféiniúlacht a chur in iúl ó bhéal agus teangacha éagsúla a úsáid chuige sin.	Trí/eispéiríní chuí foghlama tarraingtí/ba cheart go mbeadh páistí in ann Éisteacht go gníomhach ar feadh tréimhse ama, ag éisteacht do mhionsonraí agus bríonna caolchúiseacha agus i dteangacha éagsúla mar is cuí
	2. Inspregadh agus rogha	Teacsanna a roghnú, éisteacht leo, freagairt dóibh, agus téacsanna a chruithú i seánraí trasna an churaclaím i gcomhair pléisiúir agus spéise. agus i dteangacha éagsúla, nuair is cuí. LO2, S1+2	Leas a bhaint as teanga cuí chun comhráite ar thopaicí pearsanta agus thopaicí curaclaím a thosú, a bheith páirteach iontu agus siúl ag tuinleanúint leo. Tuin oiriúnach chainte agus scileanna cuí léirithe a úsáid a oireann don lucht éisteachta. LO3, S2	Teanga a úsáid go solúbtha agus go comhbhách nuair a bhítear ag tosú, ag cothú agus ag dul i mbun comhráite ar thopaicí pearsanta agus iad siúd atá bunaithe ar an gcuraclaím.	Measúnú a dhéanamh ar an tsíl a dtéann an chúis, an suíomh agus lucht éisteachta/éisteoirí i bhfeidhm ar réim; canúint agus blas an chainteora. LO1, S4
	3. Gnásanna sóisialta agus feasacht ar dhaoine eile	A aithint go n-athraíonn an stíl chainte ag brath ar an ngaol idir daoine agus ar an lucht éisteachta, agus tuiscint a léiriú ar riachtanais an éisteora. Comhráite ar thopaicí pearsanta agus ar thopaicí curaclaím a thosú, a leanúint, páirt a ghlacadh iontu agus daoine eile a fhreagairt i bhfocal nó go neamhbhriathartha, le tacaíocht de réir mar is gá. LO3, S1	Leas a bhaint as teanga cuí chun comhráite ar thopaicí pearsanta agus thopaicí curaclaím a thosú, a bheith páirteach iontu agus siúl ag tuinleanúint leo. Tuin oiriúnach chainte agus scileanna cuí léirithe a úsáid a oireann don lucht éisteachta. LO3, S2	Stíl, tuin, luas stór focal, gothaí gnúise agus comharthaíocht choirp a chur in oiriúint do lucht éisteachta éagsúil agus iad i mbun cumarsáide ó bhéal i réimse de sheánraí LO3, S3	Éisteacht agus labhairt go muineach, go neamhspleách agus go hoilte chun comhoibriú le daoine eile agus chun aiseolas, smaointí, cinntí agus torthaí a chomhroinnt le réimse de lucht éisteachta. LO3, S4
Tuisceant	4. Structúr abairte agus gramadach	Úsáid a bhaint as abairtí/sothuigthe a éiríonn níos cumasúla de réir a chéile, ina bhfuil an aimsir, ord na bhfocal agus structúr na habairte ceart, agus sainmhíniú cuí a thabhairt, le tacaíocht de réir mar is gá. LO4, S1+2	Úsáid a bhaint as abairtí/sothuigthe a éiríonn níos deacra de réir a chéile, ina bhfuil ord na bhfocal agus structúr na habairte ceart, agus úsáid a bhaint as nascfhocail, comhabairtí agus abairtí casta chun sainmhíniú cuí a thabhairt. LO4, S1+2	Éagsúlacht a léiriú i bhfad agus i bhfoirm abairtí, bogadh go réidh idir réimse abairtí, idir shimplí, chomhshuite agus chasta, de réir mar a oireann don lucht éisteachta, don fheidhm agus don teanga atá á labhairt.	Úsáid chuí na gramadaí a léiriú agus difríochtaí idir structúir abairte agus structúir gramadaí a aithint i dteangacha agus i gcanúintí éagsúla. LO4, S3+4
	5. Stór focal	Úsáid a bhaint as straitéisí éagsúla ar nós gheaitís an chainteora, tuin chainte, focal atá ar eolas a cheana, pictiúr, structúr na habairte, sainmhíniú agus cur síos chun tuiscint ar fhocail nua a léiriú agus iad a úsáid, agus i dteangacha éagsúla nuair is cuí.	Úsáid a bhaint as stór focal agus frásaí ó bhéal a éiríonn níos sofaisticiúla de réir a chéile, ina measc teanga a bhaineann le téacs agus le topaic agus teanga a bhaineann go sonrach le hábhar ar leith, agus teanga gan chomhthéacs a chur in iúl.	Réimse de straitéisí a roghnú agus a chur i bhfeidhm chun réimse leathan d'fhocail agus de frásaí a shealbhú ó fhoinsí éagsúla, ar nós litríochta, téacsanna sainbhair agus teangacha eile. LO5, S3	Stór leathan focal, frásaí agus teanga fháthchiallach a roghnú agus a úsáid go criticiúil, i gcás coincheapa agus topaic teibí, sainiúla agus atá ar eolas, de réir mar a oireann don lucht éisteachta agus don chuspóir. LO5, S4

Torthaí Foghlama don Teanga Ó Bhéal (TI)

6. Léiriú tuisceana	Tuiscint a léiriú trí threoracha a thabhairt agus a leanúint agus insintí, míniúcháin agus cur síos a thuiscint agus cás a dhéanamh go soiléir, lena n-áirítear tuairimíocht a dhéanamh, hipitéis a thabhairt, údar a thabhairt, idirbheartaíocht a dhéanamh, argóint a dhéanamh agus gearán a dhéanamh. LO6, S1+2	Tuiscint a léiriú trí éisteacht go gníomhach le comhráite agus le téacsanna i réimse seántraí agus trasna teangacha éagsúla, nuair is cuí, anailís a dhéanamh ar na comhráite agus téacsanna sin agus iad a chur i gcomparáid agus a mheasú. LO6, S4	Tuiscint a léiriú trí éisteacht go gníomhach le comhráite agus le téacsanna i réimse seántraí agus trasna teangacha eile, nuair is cuí, agus na téacsanna sin a thuiscint, a anailísiú agus a fhreagairt. LO6, S3
7. Iarratais, ceisteanna agus idirghníomhuithe	Riachtanais, tuairimí agus roghanna pearsanta a chur in iúl agus iarratais a dhéanamh go muinteac. LO7, S1+2 Ceisteanna a chur agus freagraí a thabhairt i nGaeilge agus i mBéarla de réir mar is gá, chun cabhair a lorg, teacht ar eolas agus ar thuiscint, agus chun smaointeoireacht a shoiléiriú agus a leathnú. LO7, S1+2	Riachtanais, tuairimí agus roghanna pearsanta a chur in iúl agus a ndearcadh a mhíniú agus a chosaint. Réimse ceisteanna a chur agus a fhreagairt – idir oscailte, dhúnta, reitriciúil, agus treoircheisteanna – ar réimse cúiseanna, ar nós téacsanna a fhiosú agus a phlé; smaointeoireacht a shoiléiriú agus a leathnú; tuairimí agus dearcthaí a chur i gcomparáid; agallamh a chur; bheith ag tuairimíocht; ag argóint agus ag áitiú. LO7, S3	Freagairt go cruthaitheach agus go criticiúil den mhéid atá cloiste agus atá taithí acu air. LO6, S3+4
8. Catagóirí	Réimse daoine, rudaí, imeachtaí, eispéireas agus coincheapa níos casta a ainmniú, iad a chatagóiriú agus eolas níos doimhne ar an ábhar agus níos mó tuisceana ina leith a léiriú, le tacaíocht de réir mar is gá. LO8, S1+2	Catagóirí a mhíniú agus a chosaint trasna an churaclaim agus tuiscint a léiriú ar an tsíl a mbíonn catagóirí ag síorathnú agus iad éagsúil lena chéile. LO8, S3+4	
9. Athinsint agus míonléiriú	Scéalta samhlaíocha agus insintí pearsanta a éiríonn níos casta a insint agus a athinsint san ord ceart do lucht éisteachta a aithníonn siad agus nach n-aithníonn siad agus aimsirí agus stór focal ó bhéal a úsáid go cuí. LO9, S1+2	Insintí a chruthú agus scéalta agus eachtraí a athinsint – idir-fhíor agus samhailteach – do luchtanna éisteachta éagsúla, ag úsáid teanga shamhlaíoch agus mheafaradh, ag tabhairt míniú breise nuair is cuí. LO9, S3+4	
10. Teanga a úsáid go spráilí agus go cruthaitheach	Éisteacht agus freagairt le gnéithe aeistéitiúla agus cruthaitheacha teanga agus teanga a úsáid go spráilí agus go cruthaitheach, agus trasna teangacha éagsúla nuair is cuí. LO10, S1+2	Éisteacht le gnéithe aeistéitiúla, cruthaitheacha na teanga, iad a aithint, agus freagairt dóibh ag leibhéal fuaimne, focail, abairte agus téacs agus an teanga a láimhseáil go cruthaitheach. Teanga a úsáid go spráilí agus go cruthaitheach ina gcomhrá agus a dtéacsanna féin agus trasna teangacha éagsúla nuair is cuí. LO10, S3+4	
11. Eolas, míniú agus údar a thabhairt	Pointí eolais a sholáthar agus a mhíniú, agus údar a thabhairt leo do lucht éisteachta a aithníonn siad agus nach n-aithníonn siad, ag úsáid teanga shainiúil an ábhair, le tacaíocht de réir mar is gá. LO11, S1+2	Eolas a anailísiú agus a roghnú le smaointe agus tuairimí a chur in iúl ar réimse cúiseanna, ar nós eolais a thabhairt, díospóireachta, míniú, cosanta agus áitiú ar dhaoine. LO11, S3+4	
12. Cur síos, tuar agus machnamh	Cur síos a dhéanamh ar ghníomhartha, imeachtaí agus próisis a bhaineann le fíor-chomhthéacsanna agus le comhthéacsanna samhlaíocha, iad a thuar agus machnamh a dhéanamh orthu. LO12, S1+2	Cur síos a dhéanamh ar ghníomhartha, eachtraí, próisis, mothúcháin agus eispéirín a bhaineann le réimse leathan d'fhíor-choincheapa, agus coincheapa samhlaíocha, iad a thuar, agus machnamh agus measú a dhéanamh orthu. LO12, S3+4	

Learning Outcomes for Oral Language (L2)

Element	Number and label	Stage 1: Junior and senior infants	Stage 2: First and second classes	Stage 3: Third and fourth classes	Stage 4: Fifth and sixth classes
Communicating	1. Engagement, listening and attention	Through appropriately playful learning experiences, children should be able to Show interest in, demonstrate joint attention and actively listen and attend for enjoyment and for a particular purpose, and in other languages where appropriate. TF1 , C1+2	Through appropriately engaging learning experiences, children should be able to	Through appropriately engaging learning experiences, children should be able to Recognise themselves as listeners and speakers; engaging purposefully and empathetically with others. Express their individuality through their knowledge and use of various languages. Actively listen and extract meaning and enjoyment from conversations and texts in a range of genres and where possible, in various languages. TF1 , C3	Through appropriately engaging learning experiences, children should be able to Actively listen and attend for extended periods of time, to include other languages where appropriate, listening for more detail and nuanced meanings. Evaluate how the purpose, situation and audience/listener influence the speaker's register, dialect and accent TF1 , C4
	2. Motivation and choice	Choose, listen to, respond to and create texts in a range of genres, and in other languages where appropriate, across the curriculum for pleasure and interest. TF2 , C1+2	Through appropriately engaging learning experiences, children should be able to	Choose, listen to, critically respond to and create texts in a range of genres and in other languages where appropriate, across the curriculum for pleasure, interest and specific purposes. TF2 , C3+4	Explore how culture and identity can influence how people communicate with others, verbally and non-verbally Listen and speak with increasing confidence, independence and skill in order to work collaboratively with others and to share feedback, ideas, decisions and outcomes in a range of contexts with familiar and unfamiliar audiences. TF3 , C4
	3. Social conventions and awareness of others	Recognise that language style changes with different relationships and audiences. Show understanding of the listener's needs while, with support, initiating, sustaining and engaging in conversations on personal and curriculum-based topics and use a language style and tone suited to the audience. TF3 , C2	Use language appropriately in order to initiate, sustain and engage in conversations on personal and curriculum-based topics	Use language flexibly and with empathy while initiating, sustaining and engaging in conversations on personal and curriculum-based topics Adapt language style such as tone, pace, choice of vocabulary, gestures, facial expressions and body language for a range of audiences whilst communicating orally in a range of genres. TF3 , C3	Listen and speak with increasing confidence, independence and skill in order to work collaboratively with others and to share feedback, ideas, decisions and outcomes in a range of contexts with familiar and unfamiliar audiences. TF3 , C4
	4. Sentence structure and grammar	Use coherent sentences of increasing complexity with correct tense, word order and sentence structure, while using connectives and producing compound and complex sentences to elaborate appropriately. TF4 , C1+2	Use language with confidence to work collaboratively with others and share outcomes with familiar and unfamiliar audiences. TF3 , C1+2	Vary sentence length and structure, moving fluidly between a range of sentence types; simple, compound and complex, as appropriate to audience, purpose and language being spoken. Use grammar conventions appropriately and identify differences in sentence structure and grammar across languages and dialects. TF , C3+4	Vary sentence length and structure, moving fluidly between a range of sentence types; simple, compound and complex, as appropriate to audience, purpose and language being spoken. Use grammar conventions appropriately and identify differences in sentence structure and grammar across languages and dialects. TF , C3+4

Learning Outcomes for Oral Language (L2)

5. Vocabulary	Use different strategies such as a speaker's gestures, tone of voice, known words, pictures, sentence structure, definitions and descriptions to acquire and show understanding of new words, to include other languages where appropriate. Use sophisticated oral vocabulary and phrases, including the language of text, topic and subject-specific language, and express and use decontextualized language. TF5 , C1+2	Select and apply a variety of strategies to acquire a wide range of words and phrases from different sources such as literature, subject-specific texts and other languages. TF5 , C3	Critically select and use a wide-ranging, complex oral vocabulary phrases and figurative language for familiar, abstract and subject-specific concepts and topics as appropriate to audience and purpose. TF5 , C4
6. Demonstration of understanding	Demonstrate understanding through the ability to give and follow instructions, comprehend texts and clearly state a case. TF6 , C1+2	Demonstrate understanding by listening actively to, understanding, analysing and responding appropriately to conversations and texts in a range of genres and across other languages where appropriate. TF6 , C3	Demonstrate understanding by listening actively to, analysing, comparing and evaluating conversations and texts in a range of genres and across other languages where appropriate. TF6 , C4
7. Requests, questions and interactions	Express personal needs, opinions and preferences, and make requests with confidence. TF7 , C1+2 Ask and answer a variety of open and closed questions to seek help, get information, develop understanding, clarify and extend thinking. TF7 , C2	Respond creatively and critically to what they have heard and experienced TF6 , C3+4 Express personal needs, opinions and preferences, explaining and justifying their perspective. TF7 , C3 + 4	Respond creatively and critically to what they have heard and experienced TF6 , C3+4
8. Categorisation	Name, describe and categorise people, objects, experiences and concepts of increasing complexity, demonstrating growing depth of knowledge and improved understanding. TF8 , C1+2	Explain and justify categorisation, across the curriculum, as appropriate, and demonstrate understanding that categories are fluid and can vary. TF8 , C3+4	Explain and justify categorisation, across the curriculum, as appropriate, and demonstrate understanding that categories are fluid and can vary. TF8 , C3+4
9. Retelling and elaboration	Tell and retell imaginative stories and narratives of increasing complexity to familiar and unfamiliar audiences using appropriate sequencing, tense and oral vocabulary. TF9 , C1+2	Ask and answer a variety of questions – open, closed, leading, rhetorical – for a range of purposes, such as exploring and discussing texts; clarifying and extending thinking; comparing views and opinions; interviewing, speculating, arguing and persuading. TF7 , C3	Select how and when appropriate to ask and answer a wide range of question types; open, closed, leading and rhetorical, for an increasing range of complex purposes. TF7 , C4
10. Playful and creative use of language	Listen and respond to the aesthetic and creative aspects of language and use language playfully and creatively, and across other languages as appropriate. TF10 , C1+2	Create narratives and retell stories and events, both real and imaginary, for various audiences, using imaginative and figurative language, elaborating where appropriate. TF9 , C3+4	Create narratives and retell stories and events, both real and imaginary, for various audiences, using imaginative and figurative language, elaborating where appropriate. TF9 , C3+4
11. Information giving, explanation and justification	Supply, explain and justify points of information to familiar and unfamiliar audiences using topic-specific language. TF11 , C3+4	Manipulate language creatively through listening and responding to the aesthetic and creative aspects of language, at sound, word, sentence and text level.	Manipulate language creatively through listening and responding to the aesthetic and creative aspects of language, at sound, word, sentence and text level.
12. Description, prediction and reflection	Describe, predict and reflect upon actions, events and processes relating to real and imaginary contexts. TF12 , C1+2	Use language playfully and creatively in their own conversations and texts and across other languages as appropriate. TF10 , C3+4	Use language playfully and creatively in their own conversations and texts and across other languages as appropriate. TF10 , C3+4
		Analyse and select information to communicate ideas and opinions for a variety of purposes, such as informing, debating, explaining, justifying and persuading. TF11 , C3+4	Analyse and select information to communicate ideas and opinions for a variety of purposes, such as informing, debating, explaining, justifying and persuading. TF11 , C3+4
		Describe, predict, reflect upon and evaluate actions, events, processes, feelings and experiences relating to a wide range of real and imaginary contexts. TF12 , C3+4	Describe, predict, reflect upon and evaluate actions, events, processes, feelings and experiences relating to a wide range of real and imaginary contexts. TF12 , C3+4

Torthaí Foghlama don Léitheoireacht (T1)

Gné	Uimhir agus Lipéad	Céim 1: Naionáin shóisearacha agus naionáin shinséarachta	Céim 2: Rang 1 agus Rang 2	Céim 3: Rang 3 agus Rang 4	Céim 4: Rang 5 agus Rang 6
Cumarsáid	1. Rannpháirtíocht	Trí eispéiris chuí foghlama spraiúla ba cheart go mbeadh páistí in ann Aird a thabhairt, páirt a ghlacadh i léitheoireacht agus sult a bhaint as a bheith ag éisteacht léi. Labhairt faoi bhrí agus faoi léirmhíniú focal scríofa agus léaráidí le daoine, iad féin a aithint mar léitheoirí. Téacsanna i dteangacha éagsúla a iniúchadh. LO 1, S1+2	Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann	Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann A spéis agus a shásamh sa litríocht agus sa léitheoireacht i réimse seánraí trasna an churaclaím a fhorbairt. Dul i ngleic le téacsanna atá níos casta agus téacsanna i dteangacha eile a fhiosrú. LO 1, S3+4	Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann
	2. Inspreagadh agus rogha	Téacsanna i réimse seánraí agus i dteangacha éagsúla a roghnú, a léamh agus cumarsáid a dhéanamh ina dtaobh, ar mhaithe le pléisiúr agus le spéis. LO 2, S1	Téacsanna a roghnú, a léamh agus a phlé i réimse seánraí agus i dteangacha éagsúla ar mhaithe le pléisiúr, cuspóirí ar-leith agus spéis. LO 2, S2	Téacsanna i réimse seánraí agus i dteangacha éagsúla trasna an churaclaím a roghnú ar mhaithe le pléisiúr, spéis, agus cuspóirí ar-leith. Léirmheas criticiúil a dhéanamh ar na téacsanna sin. LO 2, S3+4	Téacsanna i réimse seánraí agus i dteangacha éagsúla trasna an churaclaím a roghnú ar mhaithe le pléisiúr, spéis, agus cuspóirí ar-leith. Léirmheas criticiúil a dhéanamh ar na téacsanna sin. LO 2, S3+4
Tuiscint	3. Gnásanna cló agus struchtúr abairte	Gnásanna bunúsacha an chló a aithint agus a úsáid. LO 3, S1	Gnásanna an chló agus struchtúr abairte a úsáid mar chabhair chun brí a bhaint as téacs. LO 3, S2	Comparáid a dhéanamh idir gnásanna cló i dtéacsanna atá níos casta agus anailís a dhéanamh orthu. Anailís a dhéanamh ar struchtúr abairte i dtéacsanna, lena n-áirítear abairtí simplí, abairtí comhshuite, agus abairtí casta. Comparáid a dhéanamh idir struchtúr abairte agus téacsanna i dteangacha éagsúla. LO 3, S3+4	Comparáid a dhéanamh idir gnásanna cló i dtéacsanna atá níos casta agus anailís a dhéanamh orthu. Anailís a dhéanamh ar struchtúr abairte i dtéacsanna, lena n-áirítear abairtí simplí, abairtí comhshuite, agus abairtí casta. Comparáid a dhéanamh idir struchtúr abairte agus téacsanna i dteangacha éagsúla. LO 3, S3+4
	4. Feasacht fhóineolaíoch agus fhóinéimeach	Súgradh le fuaimneanna agus iad a aithint agus a ionramháil, e.g., siollaí, rím, túsfhoghair agus foghair dheiridh agus fóinéimí i bhfocail labhartha. Fuaimneanna i bhfocail atá i dtéacsanna Gaeilge, Béarla agus i dteangacha eile a aithint. LO 4, S1+2	Súgradh le fuaimneanna agus iad a aithint agus a ionramháil, e.g., siollaí, rím, túsfhoghair agus foghair dheiridh agus fóinéimí i bhfocail labhartha. Fuaimneanna i bhfocail atá i dtéacsanna Gaeilge, Béarla agus i dteangacha eile a aithint agus comparáid a dhéanamh eatarthu. Canúintí agus biasanna i dtéacsanna a aithint agus a phlé. LO 4, S3+4	Comparáid a dhéanamh idir fuaimneanna agus pátrúin i bhfocail i seánraí éagsúla trasna an churaclaím. Fuaimneanna i bhfocail atá i dtéacsanna Gaeilge, Béarla agus i dteangacha eile a aithint agus comparáid a dhéanamh eatarthu. Canúintí agus biasanna i dtéacsanna a aithint agus a phlé. LO 4, S3+4	Comparáid a dhéanamh idir fuaimneanna agus pátrúin i bhfocail i seánraí éagsúla trasna an churaclaím. Fuaimneanna i bhfocail atá i dtéacsanna Gaeilge, Béarla agus i dteangacha eile a aithint agus comparáid a dhéanamh eatarthu. Canúintí agus biasanna i dtéacsanna a aithint agus a phlé. LO 4, S3+4
	5. Fónaic, aithint focal agus staidéar ar fhocail	Gach litir i gcás íochtaire agus i gcás uachtair ó aibítir na Gaeilge a aithint, a ainmniú agus a fhuaimniú chomh maith le patrúin choitianta litreacha. Roinnt straitéisí aitheanta focal a úsáid agus iad ag léamh téacsanna teagaisc agus ag leibhéal neamhspleách.	Feasacht fóineolaíochta agus réimse de straitéisí aitheanta focal a úsáid go solúbtha agus go muineach agus iad ag léamh téacsanna teagaisc agus ag leibhéal neamhspleách. Tuiscint a léiriú ar an difríocht idir fuaimniú na bhfocal sa chaint agus an leagan scríofa agus an tuiscint sin a chur i bhfeidhm ina gcuid léitheoireachta agus foghraíocht cheart na Gaeilge a úsáid. LO 5, S2	Réimse de straitéisí aitheanta focal a úsáid go solúbtha agus go muineach agus iad ag léamh téacsanna teagaisc agus ag leibhéal neamhspleách trasna an churaclaím Leas a bhaint as teanga(cha) atá ar a thoil acu chun brí a bhaint as téacs i dteanga(cha) eile. LO 5, S3+4	Réimse de straitéisí aitheanta focal a úsáid go solúbtha agus go muineach agus iad ag léamh téacsanna teagaisc agus ag leibhéal neamhspleách trasna an churaclaím Leas a bhaint as teanga(cha) atá ar a thoil acu chun brí a bhaint as téacs i dteanga(cha) eile. LO 5, S3+4

Torthaí Foghlama don Léitheoireacht (T1)

6. Stór focal	Stór focal cuí a shealbhú chun tacú le tuiscint ar théacs, go neamhspleách nó i bpáirt. Labhairt faoi stór focal nua léitheoireachta agus é a úsáid de réir mar a thagann sé chun cinn trí tharraingt ar chomhthéacs, focail le brí ionann agus focail leis an bhfuaim chéanna ach le brí dhifriúil chun cabhrú leis an tuiscint. LO6, S1	Stór focal cuí a shealbhú chun tacú le tuiscint ar théacs go neamhspleách. Réimse de straitéisí stór focal a úsáid chomh maith le heolas ar chomhchiallaigh agus frithchiallaigh chun brí focal agus frásaí nua a sholáiriú agus a phlé de réir mar a thagann siad chun cinn. LO6, S2	Réimse leathan de straitéisí stór focal agus eolas ar chomhchiallaigh, frithchiallaigh, comhainmneacha, tátmhíreanna agus fréamhfocail a úsáid go solúbtha agus go muinteora chun focail/frásaí nua i dtéacsanna a phlé agus chun brí a bhaint astu. LO6, S3+4
7. Cuspóir, seánra agus guth	Taithí a fháil ar ghnéithe aeistéitiúla, cruthaitheacha agus samhlaíocha téacs agus réimse seánraí, freagairt dóibh agus roghanna agus tuairimí ina leith a chur in iúl. LO7, S1	Taithí a fháil ar ghnéithe aeistéitiúla, cruthaitheacha agus samhlaíocha téacs agus ar réimse níos leithne seánraí, freagairt dóibh, agus roghanna agus tuairimí a chosaint. LO7, S2	Gnéithe de théacs a chuireann cuspóir, seánra nó guthanna ar leith in iúl a ainmniú agus a phlé. Ciall a bhaint as téacs cé nach bhfuil sé mínithe go soiléir. Machnamh criticiúil a dhéanamh ar an bhfreagairt a thug siad do ghnéithe aeistéitiúla, cruthaitheacha agus samhlaíocha téacs i seánraí éagsúla trasna an churaclaim. LO7, S4
8. Freagairt agus intinn an údair	Smaointe agus tuairimí ar théacsanna i réimse seánraí phlé agus a chomhroinnt trasna an churaclaim. Machnamh agus plé a dhéanamh ar intinn an údair. LO8, S1+2	An intinn a bhíonn ag údair dhifriúla a chur i gcomparáid lena chéile, a chur i gcodarsnacht lena chéile agus machnamh criticiúil a dhéanamh orthu, agus léirmhíneithe éagsúla ar théacs i réimse leathan seánraí a phlé. LO8, S3+4	An tionchar a bhíonn ag cultúr agus féiniúlacht ar chruthú téacs i réimse seánraí a aithint agus a fhiosrú. Machnamh criticiúil a dhéanamh ar an bhfreagairt a thug siad do ghnéithe aeistéitiúla, cruthaitheacha agus samhlaíocha téacs i seánraí éagsúla trasna an churaclaim. LO7, S4
9. Tuiscint	Sonraí tábhachtacha i dtéacs a thabhairt chun cuimhne, iad a phlé agus a athinsint in ord agus na príomhphointí eolais i dtéacs a aithint. LO9, S1+2 Dul i ngleic le téacs agus brí a bhaint as trí eolas cúlra agus réimse straitéisí tuisceana a úsáid le linn obair a dhéanamh go neamhspleách nó i bpáirt le daoine eile. LO9, S1	Dul i ngleic le téacs trí úsáid a bhaint as réimse de straitéisí tuisceana agus eolas cúlra go neamhspleách nó i bpáirt le daoine eile. LO9, S2	Straitéisí tuisceana a chur i gcomparáid lena chéile agus údar roghnú ar bhealach solúbtha, chomh maith le taithí phearsanta agus eolas cúlra a úsáid chun dul i ngleic le téacs i réimse seánraí trasna an churaclaim atá níos casta, go neamhspleách nó i bpáirt le daoine eile. LO9, S3 Comparáid a dhéanamh idir eolas, tuairimí, agus smaointe ó fhoinsí éagsúla i réimse téacsanna agus an t-eolas ar fad a tharraingt le chéile. LO9, S4
10. Liofacht agus féincheartú	Téacsanna teagaisc agus téacsanna ag leibhéal neamhspleách a léamh i réimse seánraí ag luas réasúnta agus le tuiscint, agus féincheartú neamhspleách a dhéanamh. LO10, S1+2	Téacsanna i réimse seánraí a léamh gan stró, le luas cuí, go cruinn agus le tuin chuí dá lucht éisteachta. LO10, S3+4	Comparáid a dhéanamh idir eolas, tuairimí, agus smaointe ó fhoinsí éagsúla i réimse téacsanna agus an t-eolas ar fad a tharraingt le chéile. LO9, S4

Learning Outcomes for Reading (L2)

Element	Number and label	Stage 1: Junior and senior infants	Stage 2: First and second classes	Stage 3: Third and fourth classes	Stage 4: Fifth and sixth classes
Communicating	1. Engagement	Through appropriately playful learning experiences, children should be able to Attend to, take part in and enjoy listening to reading and talking about the meaning and interpretation of written words and illustrations with others, recognising themselves as readers. Discover and explore texts in various languages. TF1 , C1 +2	Through appropriately engaging learning experiences, children should be able to	Through appropriately engaging learning experiences, children should be able to	Through appropriately engaging learning experiences, children should be able to
	2. Motivation and choice	Choose, read and communicate about text in a range of genres and languages for pleasure and interest. TF2 , C1	Choose, read and communicate about text in a range of genres and languages for pleasure, interest and specific purposes. TF2 , C2	Choose, read and critically respond to texts in a range of genres and languages across the curriculum for pleasure, interest and specific purposes. TF2 , C3+4	Choose, read and critically respond to texts in a range of genres and languages across the curriculum for pleasure, interest and specific purposes. TF2 , C3+4
	3. Conventions of print and sentence structure	Identify and use basic conventions of print in text. TF3 , C1	Use conventions of print and sentence structure to help understand text. TF3 , C2	Analyse and compare conventions of print in texts of increasing complexity. TF3 , C3+4	Analyse sentence structures, including simple, compound and complex sentences in texts. Compare sentence structures and texts in various languages. TF3 , C3+4
Understanding	4. Phonological and phonemic awareness	Play with, recognise and manipulate sounds such as syllables, rhyme, onset-rime and phonemes in spoken words. TF4 , C1 +2		Compare sounds and patterns in words found in texts in various genres across the curriculum. Recognise and compare sounds in words in English, Irish, other languages and across dialects and accents. TF4 , C3+4	Compare sounds and patterns in words found in texts in various genres across the curriculum. Recognise and compare sounds in words in English, Irish, other languages and across dialects and accents. TF4 , C3+4
	5. Phonics, word recognition, and word study	Recognise, name and sound all lower- and upper-case letters and common letter patterns, displaying some word identification strategies when reading instructional and independent-level texts.	Use phonic knowledge and a range of word identification strategies with flexibility and confidence when reading instructional and independent-level texts.	Use a range of word identification strategies flexibly and with confidence when reading instructional and independent-level texts across the curriculum. Use existing language skills and knowledge to decipher text in other languages.	Use a range of word identification strategies flexibly and with confidence when reading instructional and independent-level texts across the curriculum. Use existing language skills and knowledge to decipher text in other languages.
	6. Vocabulary	Acquire appropriate vocabulary to support the comprehension of text shared by the teacher or read independently. Talk about and use new vocabulary as it arises, drawing on context and identifying words with similar meaning and words with similar sounds but different meaning.	Acquire appropriate vocabulary to support the independent comprehension of text. Draw on a developing knowledge of word structure and word parts, including some prefixes and suffixes, to clarify and discuss the meaning of words. TF6 , C2	Acquire deep and broad vocabulary knowledge to facilitate independent comprehension of texts, to include subject-specific texts. Draw on an increasing knowledge of word structure and word parts, including prefixes, suffixes and root words; to independently uncover the meaning of words encountered in texts. Use knowledge of synonyms, antonyms, homonyms, homographs and homophones to clarify and discuss the meaning of new and known vocabulary. Use appropriate reference materials to independently uncover the meaning of unknown words. TF6 , C3+4	Acquire deep and broad vocabulary knowledge to facilitate independent comprehension of texts, to include subject-specific texts. Draw on an increasing knowledge of word structure and word parts, including prefixes, suffixes and root words; to independently uncover the meaning of words encountered in texts. Use knowledge of synonyms, antonyms, homonyms, homographs and homophones to clarify and discuss the meaning of new and known vocabulary. Use appropriate reference materials to independently uncover the meaning of unknown words. TF6 , C3+4

Learning Outcomes for Reading (L2)

7. Purpose, genre, and voice	Experience and respond to the aesthetic, creative, and imaginative aspects of text and a range of genres expressing preferences and opinions. TF7, C1	Experience and respond to the aesthetic, creative and imaginative aspects of texts and a wider range of genres justifying preferences and opinions. TF7, C2	Identify and discuss features of texts which convey a particular purpose, genre, or voice and infer meanings which are not explicitly stated. Respond to the aesthetic, creative, and imaginative aspects of a wide range of texts in various genres across the curriculum and defend their preferences and opinions. TF7, C3	Recognise and examine the implications of culture and identity on the creation of texts across a range of genres. Critically reflect on their response to the aesthetic, creative, and imaginative aspects of a wide range of texts in various genres across the curriculum. TF7, C4
8. Response and author's intent	Discuss and share thoughts and opinions on texts in a range of genres across the curriculum. Consider and discuss author's intent. TF8, C1+2	Experience and respond to texts in a range of genres across the curriculum. Consider and discuss author's intent. TF8, C1+2	Compare, contrast and critically reflect on the intent of different authors and discuss various interpretations of text in a wide range of genres. TF8, C3+4	Compare, contrast and critically reflect on the intent of different authors and discuss various interpretations of text in a wide range of genres. TF8, C3+4
9. Comprehension	Recall, discuss and sequence significant details and identify key points of information in text. TF9, C1+2 Draw on background knowledge as well as a range of comprehension strategies to engage with and create meaning when working with a range of texts independently or collaboratively. TF9, C1	Recall, discuss and sequence significant details and identify key points of information in text. TF9, C1+2 Draw on a repertoire of comprehension strategies and background knowledge to comprehend text independently or collaboratively. TF9, C2	Compare and select comprehension strategies flexibly and interchangeably and use background knowledge to engage with text in a variety of genres independently or collaboratively. TF9, C3	Choose, justify, and apply comprehension strategies to engage with text in a variety of genres across the curriculum, independently or collaboratively, and continue to draw on background knowledge. Compare and synthesize information, thoughts, and ideas from a variety of text sources. TF9, C4
10. Fluency and self-correction	Read instructional and independent-level texts in a range of genres with reasonable pace and understanding, and self-correct independently. TF10, C1+2	Read instructional and independent-level texts in a range of genres with reasonable pace and understanding, and self-correct independently. TF10, C1+2	Read texts in a variety of genres effortlessly with appropriate pace, accuracy and expression for a variety of audiences. TF10, C3+4	Read texts in a variety of genres effortlessly with appropriate pace, accuracy and expression for a variety of audiences. TF10, C3+4

Torthaí Foghlama don Scríbhneoireacht (T1)

Gné	Uimhir agus Lipéad	Céim 1: Naionáin shóisearacha agus naionáin shinsearacha	Céim 2: Rang 1 agus Rang 2	Céim 3: Rang 3 agus Rang 4	Céim 4: Rang 5 agus Rang 6
Cumarsáid	1. Rannpháirtíocht	Aird a thabhairt ar mharcanna agus líníocht a dhéanamh, páirt a ghlacadh ann agus taitneamh a bhaint as, agus scríobh chun cumarsáid a dhéanamh le daoine eile agus é a dhéanamh i dteangacha éagsúla nuair is cuí. LO1, S1	Iad féin a aithint mar scríbhneoirí, páirt a ghlacadh i scríbhneoireacht, agus taitneamh a bhaint aisti, chun cumarsáid a dhéanamh le daoine eile agus i dteangacha éagsúla nuair is cuí. LO1, S2	Dearcadh dearfach agus cuspóirí éagsúla a léiriú agus iad ag tabhairt faoi théacs i réimse scánraí, i dteangacha éagsúla nuair is cuí, agus trasna an churaclaím. Scríbhneoireacht a úsáid mar uirlis chun ord agus eagar a chur ar smaointe agus iad a sholáiriú, agus chun a bhféiniúlacht a chur in iúl (agus úsáid a bhaint as teangacha eile san áireamh). LO1, S3+4	Trí eispéirís chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann Trí eispéirís chuí cuspóirí éagsúla a léiriú agus iad ag tabhairt faoi théacs i réimse scánraí, i dteangacha éagsúla nuair is cuí, agus trasna an churaclaím.
	2. Inspregadh agus rogha	Uirlisí, topaic agus ábhar cuí a roghnú don scríbhneoireacht pháirtreach nó neamhspleách agus téacsanna a roghnú chun roinnt le daoine eile. LO2, S1+2	Úsáid a bhaint as gnásanna an chló, struchtúir abairte níos casta, aimsirí cearta na mbriathra agus nascfocail ina gcuid scríbhneoireachta. LO3, S2	Uirlisí, straitéisí, agus ábhar, a mheas go criticiúil agus a roghnú chun téacs a chruithiú i réimse scánraí trasna an churaclaím ar mhaithe le cuspóirí agus luchtanna éisteachta/léite éagsúla. LO2, S3+4	Úsáid a bhaint as gnásanna an chló atá ag éirí níos caolchúisí an t-am ar fad ina scríbhneoireacht neamhspleách. Úsáid a bhaint as abairtí simplí, comhshuite agus casta, agus iad ag athrú fhad na n-abairtí chun dul in oiriúint do lucht léitheoireachta, stíl agus tuin a gcuid scríbhneoireachta. LO3, S3+4
Tuiscint	4. Litriú agus staidéar ar fhocail	Litreacha ó aibítir na Gaeilge a aithint, a ainmniú agus a fhuaimniú agus úsáid a bhaint as roinnt litrithe chirt, ag tarraingt ar an eolas atá acu faoi phatrúin fuaimne agus patrúin litreacha chun buille faoi thuairim a thabhairt faoi litriú focail (litriú cumtha). Tosú ar thuiscint a léiriú ar athruithe gramadaí agus iad a úsáid i bhfrásaí coiteanna ina gcuid scríbhneoireachta.	Straitéisí litrithe a úsáid chun focail nua agus athruithe gramadaí a litriú agus iad a úsáid mar is cuí agus tuiscint a léiriú ar na difríochtaí idir an teanga ó bhéal agus an leagan scríofa den teanga. Réimse focal ardmhínicíochta a litriú go cruinn agus ábhair thagartha a úsáid go neamhspleách chun litrithe a cheartú agus a sheiceáil. LO4, S2	Anailís a dhéanamh ar an gcaoi a dtéann comhfhreagairtí idir litreacha agus fuaimneanna, patrúin litrithe choitianta agus codanna agus fréamhacha lámbhrí d'fhocail i bhfeidhm ar litriú, agus úsáid a bhaint as an eolas sin chun focail a litriú i gceart ina gcuid scríbhneoireachta. Úsáid a bhaint as ábhar thagartha cuí chun litriú a sheiceáil agus a cheartú go neamhspleách. A aithint go n-athraíonn focail Ghaeilge uaireanta de réir chomhthéacs na gramadaí (séimhiú, úrú, uimhir iolra, tuiseal ginideach).	Anailís a dhéanamh ar an gcaoi a dtéann comhfhreagairtí idir litreacha agus fuaimneanna, patrúin litrithe choitianta agus codanna agus fréamhacha lámbhrí d'fhocail i bhfeidhm ar litriú, agus úsáid a bhaint as an eolas sin chun focail a litriú i gceart ina gcuid scríbhneoireachta. Úsáid a bhaint as ábhar thagartha cuí chun litriú a sheiceáil agus a cheartú go neamhspleách. A aithint go n-athraíonn focail Ghaeilge uaireanta de réir chomhthéacs na gramadaí (séimhiú, úrú, uimhir iolra, tuiseal ginideach).
					Cosúlachtaí agus difríochtaí idir focail agus patrúin litreacha i dteangacha (Gaeilge, Béarla, nó teangacha eile) agus i seánraí éagsúla a aithint agus phlé. LO4, S3+4

Torthaí Foghlama don Scríbhneoireacht (T1)

5. Stór focal	<p>Úsáid a bhaint as stór focal níos leithne óna dtairní phearsanta agus óna dtairní ar phlé le téacs. Teanga a úsáid go spráilí agus go cruthaitheach, le tacaíocht de réir mar is gá. LO5, S1</p>	<p>Úsáid a bhaint as stór focal níos casta ó go leor foinsí agus gnéithe aeistéitiúla, cruthaitheacha agus samhlaíoch na teanga a fhiosrú ina gcuid scríbhneoireachta. LO5, S2</p>	<p>Teanga agus stór focal oiriúnach a fhiosrú agus a roghnú chun téacs níos casta a chruthú i réimse seánraí agus i dteangacha éagsúla nuair is cuí, ar mhaithe le cuspóirí agus luchtanna éisteachta/léite éagsúla. Údar/cúiseanna a thabhairt leis na roghanna sin. LO5, S3</p>	<p>Teanga agus stór focal oiriúnach a fhiosrú agus a roghnú chun téacs níos casta a chruthú i réimse seánraí agus i dteangacha éagsúla nuair is cuí, ar mhaithe le cuspóirí agus luchtanna éisteachta/léite éagsúla. Údar/cúiseanna a thabhairt leis na roghanna sin.</p>
6. Cuspóir, seánra agus guth	<p>Líníocht a dhéanamh agus scríobh agus tuiscint aige ar an gcuspóir agus ar an lucht éisteachta araon, le linn dóibh téacsanna** a chruthú i réimse seánraí agus i dteangacha éagsúla nuair is cuí.</p> <p>Iniúchadh a dhéanamh ar struchtúr-téacs agus gnéithe teanga a bhaineann le réimse seánraí agus iad a úsáid go rathúil.</p> <p>A nguth pearsanta a fhorbairt ina gcuid scríbhneoireachta chun a gcuid tuairimí, eolas agus tairní a chomhroinnt. LO6, S1+2</p>	<p>Téacs a chruthú ar chúiseanna údarachta ar leith, ag léiriú tuiscint níos doimhne ar thionchar an lucht éisteachta/léite ar a gcuid scríbhneoireachta.</p> <p>Anailís agus meastóireacht a dhéanamh ar struchtúr-téacs agus gnéithe teanga a bhaineann le réimse seánraí.</p> <p>A nguth pearsanta a léiriú agus tuilleadh forbartha a dhéanamh air trína gcuid tuairimí, eolais, agus tairní a roinnt i réimse seánraí ar mhaithe le cuspóirí agus lucht éisteachta/léite ar leith.</p> <p>Tuiscint a léiriú ar an tsíl a bhféadfaí canúintí agus biasanna éagsúla a úsáid agus téacs á chruthú. LO6, S3+4</p>	<p>Téacs a dhéanamh ar an úsáid a bhaineann siad as stór focal ag brath ar chomhthéacsanna éagsúla. LO5, S4</p>	<p>Measúnú a dhéanamh ar an úsáid a bhaineann siad as stór focal ag brath ar chomhthéacsanna éagsúla. LO5, S4</p>
7. Próiseas na scríbhneoireachta agus téacs a chruthú	<p>An próiseas scríbhneoireachta a úsáid chun téacs a scríobh i gcompháirt le daoine eile agus/nó go neamhspleách. LO7, S1+2</p>	<p>Scríobh agus straitéisí a bhaineann leis an scríbhneoireacht mar phróiseas a ainmníú agus a mheas agus iad a úsáid chun téacsanna a chruthú go neamhspleách agus/nó le bpáirt le daoine eile, i réimse seánraí agus i dteangacha éagsúla nuair is cuí, trasna an churadair ar mhaithe le cuspóirí agus luchtannaéisteachta/léite éagsúla.</p>	<p>Scríobh agus straitéisí a bhaineann leis an scríbhneoireacht mar phróiseas a ainmníú agus a mheas agus iad a úsáid chun téacsanna a chruthú go neamhspleách agus/nó le bpáirt le daoine eile, i réimse seánraí agus i dteangacha éagsúla nuair is cuí, trasna an churadair ar mhaithe le cuspóirí agus luchtannaéisteachta/léite éagsúla.</p>	<p>Scríobh agus straitéisí a bhaineann leis an scríbhneoireacht mar phróiseas a ainmníú agus a mheas agus iad a úsáid chun téacsanna a chruthú go neamhspleách agus/nó le bpáirt le daoine eile, i réimse seánraí agus i dteangacha éagsúla nuair is cuí, trasna an churadair ar mhaithe le cuspóirí agus luchtannaéisteachta/léite éagsúla.</p>
8. Freagairt agus intinn an údair	<p>Brí a gcuid téacsanna féin a chomhroinnt agus tuiscint a léiriú trí fhreagairt do théacs daoine eile. LO8, S1+2</p>	<p>Brí a gcuid téacsanna féin a chomhroinnt agus tuiscint a léiriú trí fhreagairt do théacs daoine eile. LO8, S1+2</p>	<p>A gcuid aidhmeanna/n-intinn féin mar údair agus gnéithe seachtreacha a mbíonn tionchar acu ar údair a fhiosrú agus machnamh a dhéanamh orthu. Tuairimí daoine eile ar a gcuid téacsanna a phlé agus a mheas. LO8, S3+4</p>	<p>A gcuid aidhmeanna/n-intinn féin mar údair agus gnéithe seachtreacha a mbíonn tionchar acu ar údair a fhiosrú agus machnamh a dhéanamh orthu. Tuairimí daoine eile ar a gcuid téacsanna a phlé agus a mheas. LO8, S3+4</p>
9. Peannaireacht agus cur i láthair	<p>Ceannlitreacha agus litreacha beaga a scríobh mar aonad reatha leo féin.</p> <p>Téacsanna a chur i láthair i réimse formáidí. LO9, S1</p>	<p>Scríobh agus úsáid á baint as stíl scríbhneoireachta.</p> <p>Téacsanna a chur i láthair i réimse formáidí. LO9, S2</p>	<p>Stíl agus leagan amach ábhartha a roghnú, a chosaint, agus a mholadh chun téacsanna a chruthú agus a chur i láthair i réimse formáidí. LO9, S4</p>	<p>Stíl agus leagan amach ábhartha a roghnú, a chosaint, agus a mholadh chun téacsanna a chruthú agus a chur i láthair i réimse formáidí. LO9, S4</p>

Learning Outcomes for Writing (L2)					
Element	Number and label	Stage 1: Junior and senior infants	Stage 2: First and second classes	Stage 3: Third and fourth classes	Stage 4: Fifth and sixth classes
Communicating	1. Engagement	Through appropriately playful learning experiences, children should be able to Attend to, take part in and have fun mark-making, drawing and writing, across languages where appropriate, to communicate with others. TF1, C1	Through appropriately engaging learning experiences, children should be able to Recognise themselves as writers, take part in and enjoy writing, across languages where appropriate, to communicate with others. TF1, C2	Through appropriately engaging learning experiences, children should be able to Engage positively and purposefully while creating text in a variety of genres, other languages where appropriate and across the curriculum. Use writing as a tool to clarify and structure thought and to express individuality. TF1, C3+4	Through appropriately engaging learning experiences, children should be able to Engage positively and purposefully while creating text in a variety of genres, other languages where appropriate and across the curriculum. Use writing as a tool to clarify and structure thought and to express individuality. TF1, C3+4
	2. Motivation and choice	Choose appropriate tools, content and topics for their own writing and select texts for sharing with others. TF2, C1 + 2		Evaluate and critically choose appropriate tools, strategies, content and topics to create text in a range of genres across the curriculum for a variety of purposes and audiences. TF2, C3+4	
	3. Conventions of print and sentence structure	Use basic conventions of print and sentence structure. TF3, C1	Use more sophisticated conventions of print and sentence structure, and a range of verb tenses and connectives in their writing. TF3, C2	Use increasingly nuanced print conventions in their independent writing. Use a variety of simple, compound and complex sentence structures, varying sentence length to suit the audience, style and tone of their writing. TF3, C3+4	
	4. Spelling and word study	Recognise, name and sound letters and use some correct spellings, drawing on their sound and letter patterns to try out invented spelling. Spell high frequency and high interest words accurately.	Use knowledge of letter-sound correspondences and common spelling patterns to accurately spell words. Spell a wide range of high frequency words accurately and begin to use reference materials to check and correct spelling. TF4, C2	Analyse how letter-sound correspondences, common spelling patterns and meaningful word parts and roots impact on spelling, using this knowledge to correctly spell words in their writing. Use appropriate reference materials to independently check and correct spelling. TF4, C3+4	
	5. Vocabulary	Use a growing range of vocabulary from their personal experiences and engagement with text and use language playfully and creatively in their writing. TF5, C1	Use a more sophisticated range of vocabulary from many sources and explore the aesthetic, creative and imaginative dimensions of language in their writing. TF5, C2	Examine, select and justify appropriate vocabulary to create text across a range of genres and other languages where appropriate for a variety of purposes and audiences. TF5, C3	Examine, select and justify appropriate vocabulary to create text of increasing complexity across a range of genres and other languages where appropriate for a variety of purposes and audiences. Evaluate the aesthetic, creative, figurative and imaginative dimensions of language in their writing. Evaluate how vocabulary is used in various contexts in their writing. TF5, C4
Understanding					

Learning Outcomes for Writing (L2)

6. Purpose, genre, and voice	<p>Draw and write with a sense of purpose and audience while creating texts in a range of genres and other languages where appropriate.</p> <p>Explore and use the typical text structure and language features associated with a variety of genres.</p> <p>Develop an individual voice to share their thoughts, knowledge and experiences. TF6, C1+2</p>	<p>Create text for a wide variety of authentic purposes, demonstrating an increasing understanding of the influence of the audience on their work.</p> <p>Use, analyse and evaluate the typical text structure and language features associated with a wide variety of genres across the curriculum.</p> <p>Use a variety of writing techniques to further develop and demonstrate an individual voice in their writing, including awareness of dialect. TF6, C3+4</p>
7. Writing process and creating text	<p>Use the writing process when creating texts collaboratively or independently. TF7, C1+2</p>	<p>Identify and evaluate skills and strategies associated with writing as a process and use them to create texts independently and/or collaboratively across a range of genres, in other languages where appropriate and across the curriculum for a variety of purposes and audiences.</p> <p>Use appropriate language to evaluate and discuss revisions and edits to texts created in a range of genres for a variety of purposes and audiences. TF7, C3+4</p>
8. Response and author's intent	<p>Share the meaning of their own texts and demonstrate understanding through responding to the texts of others. TF8, C1+2</p>	<p>Examine and critically reflect on their own intent and influences as authors.</p> <p>Discuss and evaluate others' interpretation of their texts. TF8, C3+4</p>
9. Handwriting and presentation	<p>Write upper- and lower case letters as separate, flowing letters and present texts in a range of formats. TF9, C1</p>	<p>Write legibly and fluently in a chosen script using a personal style and present texts in a range of formats. TF9, C3</p> <p>Select, justify, and recommend appropriate writing and presentation styles to create and present texts in a range of formats. TF9, C4</p>

6. Curaclam Teanga na Bunscoile i bhfeidhm

Cabhraíonn Curaclam Teanga na Bunscoile le múinteoirí tacú le foghlaim teanga na bpáistí tríd an bpróiseas teagaisc, foghlama agus measúnaithe sa Ghaeilge agus sa Bhéarla. Bíonn an curaclam agus Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile ag obair le chéile chun cabhrú le múinteoirí eispéiris foghlama saibhre a chur ar fáil sa teanga. Tugann an chuid seo treoir agus tacaíocht trí roinnt smaointe móra a chur i láthair, mar thaca chun teanga a mhúineadh agus a fhoghlaim sa seomra ranga. Áirítear orthu sin cuir chuige maidir le foghlaim an dara teanga, éagsúlacht teanga agus cultúr, chomh maith le hoideolaíocht do chomhtháthú agus do litearthacht.

Foghlaim an dara teanga

Leanann formhór na bpáistí cosáin intuartha agus an dara teanga á foghlaim acu. Ní haon eisceacht í an Ghaeilge, mar go bhfoghlaimíonn páistí Gaeilge mar dhara teanga sa bhunscoil ar bhealaí aonair intuartha. Beidh an cosán céanna a bheag nó a mhór á leanúint ag páistí a fhoghlaimíonn Béarla mar theanga bhreise, ach beidh níos mó teagmhála acu leis an teanga agus beidh níos mó deiseanna acu chun í a úsáid taobh amuigh de chomhthéacs na scoile. I dtús báire, tuigtear do pháistí de réir a chéile gur féidir cumarsáid agus brí a dhéanamh i dteangacha eile agus tosaíonn siad ag léiriú tuisceana. Nuair a bhíonn roinnt focal sealbhaithe ag páistí sa teanga nua, tosaíonn siad ag meascadh agus ag úsáid focail T2 in abairtí T1 mar fhriotal measctha. Má shealbhaítear an teanga nua i suíomh a bhfuil taithí acu air, foghlaimíonn na páistí focail agus frásaí a bhíonn in úsáid go rialta an lá ar fad. Dá bhrí sin, moltar an Ghaeilge a úsáid go rialta i gcaitheamh an lae taobh amuigh den cheacht ar an gclár ama. Is féidir an Ghaeilge a úsáid ar scoil agus sa seomra ranga mar theanga chumarsáide agus bhainistíochta. Mar shampla, chun teachtaireacht a sheoladh, ceist a chur nó cabhair a lorg.

Ar an gcaoi seo, de réir a chéile, sealbhaíonn páistí focail agus frásaí coitianta sa dara teanga. Tá sé tábhachtach go mbeidh deiseanna ag na páistí na focail seo a athrá agus caint níos cruthaithí a fhorbairt. Tá tacaí do mhúinteoirí, ina ndéantar forbairtí agus tacaí teagaisc do dhara teanga páistí a imlíniú agus a léiriú, foilsithe in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile. Sna pointí thíos tugtar roinnt rudaí tábhachtacha le cur san áireamh agus páistí ag foghlaim an dara teanga.

Foghlaim an dara teanga ag páistí: Príomhphrionsabail

Pléann Ó Duibhir agus Cummins na pointí thuas go mionsonrach i dTuarascáil Taighde CNCM uimh. 16 (2012, lch 37-58)

- Déantar foghlaimeoirí teanga níos féinriartha agus níos spreagtha de pháistí ach deiseanna a bheith acu le haghaidh idirghníomhaíocht thaitneamhach le daoine eile.
- Foghlaimíonn páistí stór focal ó bhéal tábhachtach agus frásaí tábhachtacha ach deiseanna le haghaidh aithrise a bheith acu trí scéalta, amhráin, súgradh agus nósmaireachtaí laethúla.
- Mealltar na páistí le deiseanna le haghaidh cumarsáid lánbhí mar a mbaineann siad úsáid as leideanna comhthéacsúla agus réamheolas le haghaidh fíorchuspóra.
- Díríonn na páistí ar bhí i dtosach chun eolas intuigthe ar T2 a fhorbairt, agus díríonn siad ar fhoirm níos déanaí.
- Is féidir le páistí treisiú earráidí a sheachaint ach foirm a theagasc go follasach, lena n áirítear gnéithe áirithe den ghramadach.
- Múintear páistí tríd an sprioctheanga; mar shampla, múintear Gaeilge trí mheán na Gaeilge i scoileanna Béarla.
- An t-eolas atá ag páistí roimh ré, an chéim ag a bhfuil siad ina gcuid forbartha agus na rudaí a bhfuil suim acu iontu, is pointí tosaigh tábhachtacha iad sin nuair a bhíonn a bhfoghlaim teanga á pleanáil.
- Beidh foghlaim T2 páistí á méadú agus á brostú de réir mar a mhéadaítear a dteagmháil le T2, mar shampla, úsáid neamhfhoirmiúil a bhaint as an nGaeilge an lá ar fad.
- Déantar foghlaim teanga na bpáistí a mhéadú ach deiseanna a bheith acu le teanga a chruthú le briathra, gan bhriathra agus i scríbhinn, i gcomhthéacsanna lánbhí, i rith an lae scoile ar fad.
- Múnlaítear na chéad chéimeanna eile i bhfoghlaim teanga na bpáistí de réir mar a thugtar aitheantas dá n-éagsúlachtaí aonair agus mar a fhreagraítear dóibh.
- Déantar measúnú ar dhul chun cinn na bpáistí sa teanga tríd an teanga a chruthaíonn siad go neamhspleách chomh maith le measúnuithe faoi threoir an mhúinteora.

Tumoideachas

Tarlaíonn an tumoideachas nuair a thumtar foghlaimeoirí teanga i dteanga atá difriúil lena dteanga baile nó lena dteanga dhúchais. I dtimpeallacht tumoideachais, faigheann an páiste teanga na timpeallachta tumoideachais chomh maith lena dteanga baile. Tar éis tréimhse de bheith tumtha sa teanga nua, ba cheart na páistí a spreagadh leis na scileanna atá foghlamtha acu sa teanga nua a aistriú go teangacha eile agus a mhalairt.

Bíonn páistí as teaghlaigh nach labhraíonn Gaeilge, agus a fhreastalaíonn ar Ghaelscoil nó ar scoil Ghaeltachta, i suíomh tumoideachais. Ar mhaithe le cleachtas an tumoideachais i scoileanna Gaeltachta agus lán-Ghaeilge a éascú, d'fhoghlaimoírí Gaeilge, agus chun buanú agus treisiú a dhéanamh ar an nGaeilge go háirithe i gcás cainteoirí dúchais, beidh sé de rogha ag na scoileanna seo tréimhse tumoideachais iomlán a fheidhmiú go dtí deireadh rang na naíonán sinsearach, faoi réir ag faomhadh bhord bainistíochta na scoile agus tar éis dul i gcomhairle leis an bpátrún, le múinteoirí agus le cumann na dtuismitheoirí. Ní thosófar ar mhúineadh an Bhéarla agus scileanna foirmiúla litearthachta in T2 na scoile go dtí tar éis tréimhse tumoideachais iomlán a shocraíonn an scoil.

Déantar páistí a bhfuil an Béarla mar theanga bhreise acu (BTB) a thumadh i dteanga na scoile. Nuair a bhíonn teanga an phobail éagsúil le teanga an bhaile, is féidir le tuismitheoirí agus leis an scoil ról tábhachtach a imirt le teanga baile an pháiste a cheiliúradh agus a chothabháil.

An cur chuige cumarsáideach

Is é an cur chuige cumarsáideach an cur chuige atá molta sa churaclam leis an dara teanga a mhúineadh. Tá an cur chuige seo lárnaite san fhoghlaimoír; leagtar an phríomhbhéim ar riachtanas cumarsáide a bheith á chomhlíonadh ag an bhfoghlaimoír. Díritear sa chur chuige ar bhrí agus ar theachtairachtaí a chur in iúl, agus an múinteoir ag múnú agus ag athúsáid na teanga an lá ar fad. Leagtar an bhéim ar chumarsáid thaitneamhach, idirghníomhach a bhfuil cuspóir léi agus úsáidtear an sprioctheanga chomh luath agus chomh minic agus is féidir sa cheacht teanga.

Bíonn trí thréimhse i gceacht ina bhfuil cur chuige cumarsáideach á úsáid:

- An tréimhse réamhchumarsáide: múintear stór focal ó bhéal, feidhmeanna teanga nó struchtúir atá riachtanach don tasc teanga agus cleachtar iad le réimse tacaí agus gníomhaíochtaí. Tá nasc díreach idir an teanga a úsáidtear sa tréimhse seo agus an teanga a úsáidtear sa tréimhse chumarsáide. Tá tábhacht ar leith ag baint leis an tréimhse ionchuir i dtaca le foghlaim an dara teanga agus ceachtanna sa dara teanga. Is cuid bhunriachtanach den tréimhse seo é an t-athrá chun teanga nua a bhunú le haghaidh na tréimhse cumarsáide. Le go mbeidh páistí in ann teanga a shealbhú go cruinn, ní mór dóthain ullmhúcháin a dhéanamh agus go mbeadh na páistí nocht don teanga a ndóthain.
- An tréimhse chumarsáide: baineann foghlaimoírí úsáid as an bhfoclóir ó bhéal, feidhm teanga nó struchtúr nua chun tasc cumarsáideach a chur i gcrích. Tá na tascanna seo dírithe ar an bhfoghlaimoír agus d'fhéadfadh súgradh, drámaí, díospóireachtaí, agallaimh agus mar sin de a bheith i gceist. Agus an teanga in úsáid níos minice acu, éiríonn na foghlaimoírí níos neamhspleáiche de réir a chéile ó thaobh an teanga nua a úsáid agus de réir mar a shainaithníonn an múinteoir earráidí. Cuireann sé sin bonn eolais faoin bpleanáil agus faoin soláthar d'fhoghlaim a dhéanann an múinteoir ina dhiaidh sin.
- An tréimhse iarchumarsáide: agus an múinteoir ag tacú leo, daingníonn na foghlaimoírí a gcuid foghlama agus aistríonn siad í go dtí gníomhaíochtaí eile. Féachann an múinteoir chun

cinn go dtí an chéad chéim eile agus pleanáilann i dtreo ionchur agus teagasc teanga amach anseo.

Le linn mhúineadh teanga go ginearálta, is féidir dul ó thréimhse go tréimhse go solúbtha leis an gcur chuige cumarsáideach, ach tosaítear leis an tréimhse réamhchumarsáide de ghnáth nuair atá ábhar nua á mhúineadh. Is é an sprioc mhór don mhúinteoir ná tacú leis an bhfoghlaim chun labhairt agus cumarsáid a dhéanamh sa dara teanga chomh luath agus chomh minic agus is féidir.

Feidhmeanna teanga

Tá na feidhmeanna teanga lárnach d'fhoghlaim an dara teanga. 'Feidhm teanga' a thugtar ar an úsáid a bhaineann duine as teanga chun sprioc chumarsáide éigin a bhaint amach. Ionas go mbeidh páistí atá ag foghlaim an dara teanga in ann feidhmiú sa teanga nua agus cumarsáid éifeachtach a dhéanamh, tá sé tábhachtach go mbeadh máistreacht acu ar roinnt feidhmeanna teanga.

Cuireann feidhmeanna teanga ar chumas páistí iad féin a chur in aithne do dhaoine eile, ceisteanna a chur, smaointe a chur in iúl, iarratais a dhéanamh agus struchtúr a chur ar na freagraí a thugann siad ar dhaoine eile. Bíonn páistí ag comhlíonadh feidhmeanna teanga nuair atá an chumarsáid seo ar bun. Is féidir le páistí na feidhmeanna teanga a chomhlíonadh ní hamháin i bhfíorshuíomhanna ach freisin i suíomhanna samhailteacha, cuir i gcás rólghlacadh agus drámaíocht shochdhrámatúil.

Ní féidir na samplaí thuas de na feidhmeanna teanga a úsáid i bhfolús. Dá bhrí sin, d'fhonn freastal ar ábhar suime agus ar riachtanais teanga na bpáistí, moltar an teanga a mhúineadh i gcomhthéacs topaicí a bhaineann le saol na bpáistí. Cruthóidh na topaicí comhthéacsanna réalaiócha le haghaidh samplaí a úsáid agus a mhúineadh sa cheacht Gaeilge. Ag tarraingt ar an gcur chuige cumarsáideach, is féidir na feidhmeanna teanga a mhúineadh agus a chleachtadh tríd an tréimhse réamhchumarsáide, an tréimhse chumarsáide agus an tréimhse iarchumarsáide. Moltar frásaí a mhúineadh ionas go bhforbróidh an páiste scileanna comhrá sa dara teanga. Tá tacaíocht do mhúinteoirí le haghaidh na bhfeidhmeanna teanga ar fáil in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile. Tá tuilleadh eolais ar fheidhmeanna teanga ó bhéal le fáil in Aguisín 2. In Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile tá tacaíocht ar fáil do mhúinteoirí chun na Feidhmeanna Teanga a úsáid.

Foghlaim Chomhtháite Ábhair agus Teanga (FCÁT)

Is bealach éifeachtach í an Foghlaim Chomhtháite Ábhair agus Teanga (FCÁT) le teagmháil na bpáistí leis an nGaeilge a mhéadú trí fhíorchomhthéacsanna a chruthú ina mbeidh an teanga á húsáid ag páistí. Tugann FCÁT deis do pháistí coincheapa, meonta agus scileanna i réimse ar leith den churaclam a fhoghlaim trí Ghaeilge, agus a muinín a fhorbairt trína scileanna nua teanga a úsáid i bhfíorchomhthéacsanna taobh amuigh den cheacht teanga scoite. Tugtar deiseanna do mhúinteoirí an Ghaeilge a chomhtháthú ar fud an churaclaim ar bhealach gníomhach lánbhí. Rud tábhachtach le cur san áireamh ina thaobh seo ná muinín agus oilteacht an mhúinteora sa teanga. Is féidir le múinteoirí tús a chur lena gcuid pleanála trí ábhar a roghnú ina bhfuil siad compordach cumarsáid a dhéanamh trí Ghaeilge, atá oiriúnach don FCÁT agus a thugann deiseanna do pháistí páirt ghníomhach a ghlacadh i ngrúpaí plé. Is féidir úsáid a bhaint as FCÁT chun ábhar a theagasc má bhíonn an teanga nua riachtanach a bhaineann leis an ábhar curtha ar fáil roimh ré ag an múinteoir. Tá Ábhar Tacaíochta maidir le FCÁT a úsáid le fáil in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile.

Aistriú scileanna

Is de nádúr teangacha iad a bheith gaolmhar le chéile. Tá buntuisctint choincheapúil nó bunachar eolais ann atá mar a chéile i gcás gach teanga. Fágann sé sin gur féidir coincheapa, scileanna litearthachta agus straitéisí foghlama a aistriú ó theanga amháin go teanga eile. Foghlaimíonn páistí an dara teanga ar an gcaoi chéanna, a bheag nó a mhór, is a fhoghlaimíonn siad an chéad teanga, trí bheith ag idirghníomhú le daoine eile chun a gcuid riachtanas a chur in iúl. Bíonn teanga amháin ar a laghad ag formhór mór na bpáistí nuair a thosaíonn siad ar scoil. Téann an cumas seo i dteanga amháin i bhfeidhm ar an gcaoi a bhfoghlaimíonn siad teangacha eile ina dhiaidh sin. D'fhéadfadh sé go gcuirfeadh roinnt gnéithe den chéad teanga, cuir i gcás fuaimniú agus comhréir, isteach ar an gcaoi a labhróidh an páiste an dara teanga. Is féidir gnéithe eile ar nós cosúlachtaí san aibítir agus i bhfuaimneanna na litreacha a aistriú ó theanga amháin go dtí an ceann eile agus, ar an gcaoi sin, cabhraíonn siad leis an bpáiste an dara teanga a fhoghlaim.

Cé gur cuí spás ar leith a choinneáil i gcomhair gach teanga, tá sé tábhachtach freisin go mbeadh sé mar aidhm ag an múinteoir go n-aistireofaí scileanna ó theanga go teanga. Ach aird na bpáistí a tharraingt ar chosúlachtaí agus ar dhifríochtaí idir na teangacha atá siad a fhoghlaim, is féidir le múinteoirí deiseanna a thabhairt do pháistí a machnamh a dhéanamh ar na cosúlachtaí agus difríochtaí sin agus iad a aimsiú. Déanann a lán páistí é sin go nádúrtha agus ar bhealach neamhfhoirmiúil. Cabhraíonn an próiseas seo le páistí chun an dara teanga agus teanga ina dhiaidh sin a fhoghlaim ar bhealach níos éifeachtúla agus tugann sé tuiscint níos fearr dóibh ar struchtúr na chéad teanga. Bíonn an próiseas a bhaineann le foghlaim an dara teanga níos éifeachtúla má chaitheann múinteoirí roinnt ama teagaisc ag díriú ar an aistriú ó theanga go teanga seachas breathnú ar gach teanga ina haonar nó mar “ábhar” ar leith. Ach díriú ar aistriú scileanna, beidh páistí in ann ceangail a dhéanamh idir teangacha agus feacht a fhorbairt ar an gcaoi a n-oibríonn teangacha.

Feasacht teanga agus feasacht chultúrtha

Díríonn feasacht teanga aird páistí ar theangacha difriúla a úsáideann daoine le cumarsáid a dhéanamh. Nuair a chothaítear feasacht páistí ar theangacha eile agus nuair a chothaítear a suim iontu, spreagtar iad le dul i ngleic go gníomhach leis na teangacha nua a chostar orthu. Nuair is féidir, is ceart páistí a spreagadh le teanga difriúla a fhiosrú, agus na cosúlachtaí agus na difríochtaí idir teanga an bhaile agus teangacha eile a aithint. Mealltar páistí le feasacht ar an gcultúr agus ar an oidhreacht a bhaineann le teanga nua agus tugann sí tuiscint dóibh ar chultúir agus ar nósanna atá éagsúil lena gcultúr agus nósanna féin. Nuair is féidir le páistí dul i ngleic go gníomhach méid áirithe leis an gcultúr a bhaineann le teanga, treisítear an méid spéise a bhíonn acu sa teanga. Tá sé tábhachtach go mbeadh deiseanna ag na páistí chun cur lena bhfeasacht ar chultúr na hÉireann. I gcás páistí nach ionann an teanga atá acu agus an teanga atá ag formhór na bpáistí sa rang, nó páistí ar cainteoirí dúchais de chuid na sprioctheanga iad, tá sé tábhachtach go ndearbhaíonn an múinteoir a gcuid scileanna teanga. Tá sé tábhachtach deiseanna a thabhairt dóibh chun cultúr agus nósanna na tíre nó na hoidhreachta lena mbaineann a dteanga a roinnt. Dearbhaítear teanga bhaile na bpáistí seo ar an gcaoi sin agus léirítear dóibh go bhfuil tábhacht lena dteanga bhaile. Cuimsíonn Feasacht Teanga na scileanna agus na coincheapa foghlama teanga inaistrithe atá leagtha amach i Roinn 2.3, ar féidir leo Béarla, Gaeilge agus an tríú teanga a úsáid i gcásanna áirithe, chun an méid atá ar eolas ag páistí agus a fhoghlaim faoi theangacha a threisiú agus a ghinearálú.

Éagsúlacht teangacha agus Curaclam Teanga na Bunscoile

Tá athrú mór tagtha ar sheomraí ranga bunscoile le blianta beaga anuas agus cuireadh fáilte roimh pháistí ó réimse cúlraí cultúir agus teanga. Tá teanga agus féiniúlacht chultúrtha fite fuaite ina chéile agus tarraingíodh aird roimhe seo ar an tábhacht atá le teangacha baile na bpáistí a dhearbhu i mbunscoileanna na hÉireann (CNM, 2005). Má aithníonn múinteoirí go bhfuil éagsúlacht teangacha sa seomra ranga, beidh deis acu aghaidh a thabhairt ar an seomra ranga ilteangach agus níos mó foghlama agus níos mó feasachta ar theanga a chothú do gach páiste.

Léiríonn Curaclam Teanga na Bunscoile an éagsúlacht teangacha i mbunscoileanna sa mhéid is go dtugann sé aitheantas don Ghaeilge, don Bhéarla agus do theangacha eile. Bíonn a réimse scileanna teanga uathúil féin ag gach páiste a thugann chun na scoile agus is ceart an deis a thapú chun tarraingt ar eolas gach páiste ar theanga. Cuireann an tagairt do ‘theangacha eile’ sa churaclam ar chumas múinteoirí tarraingt ar chumas teanga gach páiste agus tacú leis agus deiseanna spreagúla a thabhairt do pháistí chun teangacha a chioradh agus a scrúdú agus iad a chur i gcomparáid lena chéile. Mar shampla, is féidir páistí a spreagadh le téacsanna a léamh agus a scríobh ina dteangacha baile agus leis na téacsanna seo a roinnt le piaraí. Cuirtear feasacht teanga chun cinn sa seomra ranga ach páistí a spreagadh lena dteangacha baile a úsáid agus leis an eolas atá acu ar theangacha a roinnt. Forbraíonn páistí feasacht ar struchtúr teangacha agus tugtar léargas dóibh ar na naisc idir teanga agus cultúr ach na cosúlachtaí agus na difríochtaí idir an Ghaeilge agus/nó an Béarla agus teangacha eile a phlé.

Súgradh

Is féidir cur chuige spráúil a roinnt ina thrí chatagóir de ghnáth: súgradh a stiúran an páiste/na páistí go hiomlán; gníomhaíochtaí spráúla a phleanáil an múinteoir agus a mbíonn an múinteoir i gceannas orthu; agus an múinteoir agus na páistí a bheith ag stiúradh an tsúgartha le chéile. Is deiseanna iad seo ar fad do pháistí gach gné dá litearthacht atá ag forbairt a bhrath agus a úsáid ar bhealach comhtháite. Tá na buntáistí a bhaineann le súgradh ó thaobh theanga ó bhéal na bpáistí de an-soiléir don té a bheadh ag breathnú, ach cuireann súgradh agus gníomhaíocht spráúil deiseanna saibhre ar fáil le haghaidh na gcleachtas litearthachta eile freisin – léitheoireacht agus scríbhneoireacht. Nuair a bheidh siad ag súgradh, go háirithe má bhíonn siad i gceannas ar a súgradh féin, rachaidh na páistí i mbun léitheoireachta agus scríbhneoireachta mar chuid den súgradh má chuirtear an deis ar fáil. Is féidir leis an múinteoir na rudaí a theastaíonn ó na páistí le haghaidh a gcuid súgartha a phlé leo roimh ré. Cuireann sé sin le feachtas na bpáistí ar na slite ina n-úsáidtear léitheoireacht agus scríbhneoireacht sa saol laethúil. Nuair a bhíonn páistí níos óige ag ligean orthu féin gur dochtúirí iad, mar shampla, caithfidh siad oidis a scríobh, caithfidh ábhar léitheoireachta a bheith sa seomra feithimh, teastaíonn leabhar coinní ón bhfáilteoir agus mar sin de. D'fhéadfadh páistí níos sine scrípteanna a chruthú le haghaidh drámaí a eascraíonn as rólghlacadh nó téacs a scríobh le gabháil le grianghraif de rudaí a thóg siad le bloic. Múinteoirí atá in ann páirt a ghlacadh i súgradh na bpáistí, bíonn deis acu litearthacht an ghnáthshaoil a léiriú ach, mar shampla, liostaí siopadóireachta agus oidis a scríobh agus nótaí a ghlacadh ó chaint na bpáistí le linn rólghlacadh lena n-úsáid chun scrípteanna a forbairt. Is sa súgradh a chleachtann páistí léitheoireacht agus scríbhneoireacht an ghnáthshaoil agus is sa súgradh is féidir leo meon dearfach a chothú i leith na litearthachta.

Cuireann súgradh go mór le litearthacht sa mhéid is go gcuireann sé deiseanna ar fáil chun teanga ó bhéal na bpáistí a forbairt, rud atá tábhachtach ó thaobh litearthacht na bpáistí trí chéile a forbairt. Mar shampla, má bhíonn fáil ag na páistí ar ghutháin, spreagtar comhráite bréige faoi rudaí a shamhláinn siad féin. Ní hamháin go gcuireann sé seo forbairt na teanga ó bhéal chun cinn ach cuireann sé smaointeoireacht theibí chun cinn freisin agus, mar is eol dúinn, is minic gur aon phróiseas amháin iad an chaint agus an smaointeoireacht i gcás páistí óga. Léiríonn sé sin agus tá sé sin ag teacht leis na cineálacha cur chuige a dtacaíonn Aistear: *Creatchuraclam na Luath-Óige* leo.

Litearthacht trasna an churaclam agus litearthacht disciplín

Tá dlúthbhaint ag foghlaim, teanga agus litearthacht lena chéile. Na huirlisí a chuireann teanga ar fáil, tacaíonn siad leis an bhfoghlaim an lá scoile ar fad agus ina dhiaidh. Ach féachaint ar an gcuraclam ar fad, feicimid go dtéann coincheapa, meonta agus scileanna tábhachtacha i bhfeidhm ar an gcaoi a ndéanaimid cumarsáid in ábhair éagsúla. Mar shampla, ní hionann an stór focal agus na struchtúir teanga a theastaíonn chun biashlabhra a mhíniú san eolaíocht agus iad siúd a theastaíonn chun cur síos a dhéanamh ar na gnéithe a bhaineann le píosa ceoil. Is féidir codarsnacht a dhéanamh idir na téacsanna a bhaineann leis na hamharc-ealaíona agus na struchtúir téacs chlóbhunaithe a bhíonn le fáil in úrscéal. Ní hionann na scileanna a theastaíonn chun foinse phríomha a thuiscint sa stair agus na scileanna a theastaíonn le go mbeadh tuiscint agat do dhán.

Déanann disciplíní difriúla cumarsáid ar bhealaí difriúla. Litearthacht disciplín, nó inniúlacht disciplín, a thugtar ar theanga agus litearthacht a theagasc ar fud an churaclam ar bhealach a thacaíonn le smaointeoireacht agus le foghlaim in ábhair éagsúla. Cuireann an fhoghlaim i réimsí eile den churaclam deis den scoth ar fáil chun scileanna teanga agus litearthachta a chur i bhfeidhm le lánbhírí agus go criticiúil. Má bhíonn páistí i mbun fiosrúcháin in ábhar eile, cuireann sé sin fíorchomhthéacs ar fáil chun an teanga ó bhéal, an léitheoireacht agus an scríbhneoireacht a fhorbairt. Ach pleanáil le haghaidh teanga, agus í a theagasc, ar an gcaoi seo, tacaítear le forbairt teangeolaíochta agus le tuiscint ar dhisciplín. Cothaíonn Curaclam Teanga na Bunscoile comhtháthú idir foghlaim teanga agus foghlaim atá bunaithe ar ábhar an lá scoile, an tseachtain scoile agus an bhliain scoile ar fad.

Litearthacht chriticiúil

Le go mbeidh plé gníomhach lánbhírí againn leis an litearthacht, ní leor coincheapa traidisiúnta ar a bhfuil i gceist leis an méid a léimid a thuiscint. Castar réimse téacsanna ar pháistí gach lá, téacsanna i bhfoirmeacha éagsúla agus i modhanna éagsúla. Tá sé ag éirí níos tábhachtaí an t-am ar fad go mbeadh páistí ar an eolas faoin gclaonadh a théann i bhfeidhm ar na tuairimí a chuirtear i láthair sna téacsanna sin. Ó tharla gur chruthaigh údar amháin ar a laghad gach téacs, bíonn gach téacs múnlaíthe agus tógtha ag tosca sóisialta. Ní hamháin go dtuigeann léitheoirí criticiúla a bhfuil á léamh acu, ceistíonn siad é freisin. Cé dó a seasann an téacs? Cé dó nach seasann an téacs? Cé na smaointe a dtugtar tús áite dóibh? Cé na smaointe a dtugtar neamhaird orthu? Ach dearcadh amhrasach a bheith acu, cabhraítear le páistí easpa cothromaíochta a shainathint sna téacsanna a mhúnlaíonn a saol agus, go deimhin, an tsochaí trí chéile.

Is éard atá i gceist le litearthacht chriticiúil ná na tuairimí a chuirtear i láthair i dtéacsanna a shainathint, anailís a dhéanamh orthu agus a ndúshlán a thabhairt. Rud eile atá i gceist léi ná an tioncharatá ag na tuairimí sin ar ár saol laethúil a cheistiú. Ó thaobh an teagaisc de, tacaítear leis an litearthacht chriticiúil ach a lán téacsanna éagsúla a léamh agus éisteacht leo, téacsanna ina gcuirtear a lán tuairimí éagsúla i láthair. Éascaíonn múinteoirí an litearthacht chriticiúil ach a machnamh a dhéanamh go cúramach ar na téacsanna a léann páistí sa seomra ranga agus cabhrú le páistí anailís a dhéanamh ar dhá cheist: (i) cé dó a seasann an téacs? agus (ii) céard dó a seasann an téacs? Is féidir tacú le páistí freisin chun téacsanna a chruthú a bhreithníonn tuairimí malartacha, a thugann dúshlán thuairimí an tromlaigh, nó a chíorann guthanna arb annamh a léirítear iad. Ach a scileanna teanga agus litearthachta a chur i bhfeidhm ar an gcaoi seo, cuireann páistí go gníomhach, go machnamhach agus go criticiúil leis an domhan ina maireann siad.

Litearthacht dhigiteach

Ó tharla go bhfuil teicneolaíochtaí nua ag teacht chun cinn an t-am ar fad agus go bhfuil teicneolaíochtaí digiteacha ag dul i bhfeidhm níos mó agus níos mó ar an tsochaí agus ar an gcultúr, is gné thábhachtach d'fhoghlaim na bpáistí í an litearthacht dhigiteach. Tacaíonn an curaclam le cumas na bpáistí dul i ngleic leis an teicneolaíocht chun eolas a fháil, a thuiscint agus a chur in iúl do lucht féachana éagsúla agus i gcomhthéacsanna éagsúla. Le go bhforbrófar an litearthacht dhigiteach, tá sé bunriachtanach go mbeidh an páiste in ann faisnéis ábhartha ina lán modhanna éagsúla, lena n-áirítear téacs, ábhar físe agus ábhar fuaime, a aimsiú agus a roghnú agus anailís chriticiúil a dhéanamh uirthi. Cuimsíonn sé freisin a bheith in ann leas a bhaint as an teicneolaíocht dhigiteach ar bhealaí cruthaitheacha agus samhlaíocha.

Aithníonn an curaclam gur féidir teicneolaíocht a úsáid mar uirlis d'fhorbairt agus foghlaim litearthachta. Tagraíonn an sainmhíniú a thugtar ar théacs sa churaclam do gach toradh ar úsáid teanga, leictreonach agus digiteach ina measc. Ach úsáid chuí a bhaint as teicneolaíochtaí digiteacha sa seomra ranga, is fearr a bheidh páistí in ann eolas, scileanna agus tuiscint a thaispeáint, de réir na dtorthaí foghlama le haghaidh gach ceann de na trí shnáithe sa churaclam. Ach é a chur ar chumas páistí plé le teicneolaíochtaí digiteacha ó thús na bunscoile, is féidir le múinteoirí cabhrú le páistí dearcadh dearfach i leith úsáid teicneolaíochtaí digiteacha a chothú agus úsáid a bhaint as an teicneolaíocht go freagrach agus go cuí. De réir mar a bhaineann páistí litearthacht dhigiteach amach, is féidir leo úsáid a bhaint as teicneolaíochtaí digiteacha éagsúla chun tuiscint a fhorbairt agus chun faisnéis a aimsiú agus a bhainistiú agus léirmheas a dhéanamh uirthi mar smaointeoirí agus foghlaimeoirí gníomhacha.

7. Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile

Cabhraíonn Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile le múinteoirí agus iad ag úsáid na dTorthaí Foghlama mar go dtugann siad tacaíocht phraiticiúil dóibh chun eispéiris foghlama teanga shaibhre a phleanáil agus a chur ar fáil do pháistí. Déantar cur síos sa chuid seo ar na trí chuid de na huirlisí úsáide – Samplaí d’Fhoghlaim Teanga na bPáistí, Contanaim Dul chun Cinn agus Ábhar Tacaíochta do Mhúinteoirí.

Tá ábhar na n-uirlisí úsáide le fáil ag www.curriculumonline.ie.

7.1 Samplaí d’Fhoghlaim Teanga na bPáistí

Tá réimse samplaí d’fhoghlaim agus d’fhorbairt teanga na bPáistí i nGaeilge (T1) agus i mBéarla (T2) le fáil in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile. Tá nótaí curtha ag múinteoirí leis na samplaí seo agus tugann siad léargas ar an gcaoi a n-oibríonn múinteoirí le Torthaí Foghlama chun cinneadh a dhéanamh maidir lena múineann siad, maidir leis na cineálacha gníomhaíochtaí, eispéireas agus oideolaíochtaí a úsáideann siad, agus maidir leis an bhfaisnéis a bhailíonn siad ar cé chomh maith is atá ag éirí le páistí ina bhfoghlaim teanga. Léiríonn siad an chaoi ar féidir le himeachtaí foghlama aonair eolas mórluachmhar maidir le foghlaim teanga páistí sa dá theanga a chur ar fáil do mhúinteoirí agus tacú leo agus na chéad chéimeanna eile san fhoghlaim á bpleanáil acu.

Is múinteoirí a rinne na samplaí a fhorbairt sna trí chomhthéacs scoile, in T1 (L1) agus in T2 (L2) na scoile, agus tá siad curtha i láthair i bhformáidí clóite, fuaimne agus amhairc sna hUirlisí Úsáide ar líne. Cuirfead le líon na samplaí le himeacht ama chun stór saibhir a sholáthar do mhúinteoirí a thaispeánann foghlaim agus forbairt teanga páistí thar na trí shnáithe i ranganna bunscoile.

7.2 Contanaim Dul chun Cinn

Déanann na Torthaí Foghlama i gCuraclam Teanga na Bunscoile cur síos ar an bhfoghlaim agus ar an bhforbairt a mbítear ag súil leo ó pháistí tar éis tréimhse ama. Chun cabhrú le múinteoirí úsáid a bhaint as na Torthaí chun gníomhaíochtaí agus eispéiris a thacaíonn le foghlaim teanga na bPáistí i gcaitheamh na tréimhse sin a phleanáil agus a chur ar fáil, tugann na Contanaim Dul chun Cinn níos mó sonraí faoi ghnéithe de na Torthaí Foghlama.

Tá trí Chontanaim Dul chun Cinn ann, ceann amháin le haghaidh gach ceann de na trí shnáithe, agus tá dhá leagan de gach Contanam ann – leagan Gaeilge agus leagan Béarla. Le chéile, déanann na Contanaim cur síos ar thuras foghlama teanga ó thús deireadh na bunscoile. Is féidir le páistí a bheith in áiteanna difriúla ar na Contanaim le haghaidh Torthaí Foghlama difriúla agus i snáitheanna difriúla. Léiríonn sé sin cé chomh casta agus tá foghlaim teanga. Ina theannta sin, is féidir le páistí bogadh chun cinn agus siar ar na Contanaim. Cuireann na Contanaim tacaíocht phraiticiúil ar fáil do mhúinteoirí le pictiúir shaibhre a chruthú d’fhoghlaim teanga páistí agus na pictiúir sin a úsáid chun tacú le dul chun cinn na bPáistí i dtreo na dTorthaí Foghlama sa Ghaeilge agus sa Bhéarla. Ní bhítear ag súil leis go mbeadh múinteoirí ranga ag úsáid Mórchéimeanna Dul chun Cinn chun measúnú a dhéanamh ar an dul chun cinn atá déanta ag páistí aonair. Ina áit sin, cuireann siad eolas ar fáil chun tacú le planáil chomh maith le measúnú iomlánaíoch ar fhoghlaim páistí. Ar an gcaoi seo, is acmhainn phraiticiúil le haghaidh difreála iad agus múinteoirí ag obair le páistí a bhfuil réimse leathan cumais acu sna trí chomhthéacs teanga.

7.3 Ábhar Tacaíochta do Mhúinteoirí

Tá an caidreamh idir an múinteoir agus an páiste i gcroílár obair na scoile chun tacú le foghlaim agus forbairt teanga na bpáistí. Cuimsíonn Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile réimse d'Ábhar Tacaíochta a bheidh múinteoirí in ann a úsáid le Curaclam Teanga na Bunscoile sa Ghaeilge (T1) agus sa Bhéarla (T2). Tá an tÁbhar Tacaíochta foilsithe ag www.curriculumonline.ie mar PDFanna inchlóite agus é léirithe le físeáin agus le grianghraif chun bonn eolais a chur faoi theagasc na teanga ó bhéal, na léitheoireachta agus na scríbhneoireachta. Tá cuid de na hábhair seo ag díriú ar choincheapa agus scileanna a bhaineann go sonrach leis an nGaeilge nó leis an mBéarla, agus tá cinn eile ag díriú ar choincheapa agus scileanna a bhaineann leis an dá theanga. Tugann an tÁbhar Tacaíochta samplaí de chleachtas atá bunaithe ar thaighde. Spreagtar múinteoirí lena machnamh a dhéanamh ar an gcaoi a bhféadfaidís na cleachtais a léirítear a chur i bhfeidhm agus a chur in oiriúint ar bhealach a oirfidh dá rang agus dá gcomhthéacs scoile féin.

Cuirfear leis na huirlisí úsáide de réir mar a aithneofar na riachtanais agus cleachtais agus acmhainní nua do mhúineadh na Gaeilge agus an Bhéarla.

8. Gluais

Abairtí casta <i>Complex sentences</i>	Bíonn príomhchlásal agus fochlásal amháin nó níos mó in abairt chasta. Bíonn íochtarán (tugtar fochónasc air freisin) in abairt chasta i gcónaí ar nós mar, toisc go, de bhrí go, tar éis, cé go nó nuair nó forainm coibhneasta ar nós a, e.g., Tá na daltaí ag staidéar toisc go mbeidh scrúdú acu amárach.
Abairtí comhshuite <i>Compound sentences</i>	Bíonn dhá chlásal neamhspleácha in abairt chomhshuite, agus iad nasctha ag comhordaitheoir (tugtar cónasc comhordaitheach air freisin). Is iad seo na comhordaitheoirí: óir, agus, ná, ach, nó, mar sin. Ach amháin i gcás abairtí atá an-ghearr, cuirtear camóg roimh an gcomhordaitheoir i gcónaí nuair atá sé in úsáid chun dhá chlásal neamhspleácha a nascadh le chéile, e.g., Bhí Peadar ag imirt peile, mar sin chuaigh Máire ag siopadóireacht.
Aeistéitiúil <i>Aesthetic</i>	Is éard atá i gceist le gné aeistéitiúil teanga ná teanga a ionramháil go samhlaíoch, go cruthaitheach agus go healaíonta.
Brabhsáil <i>Browse</i>	Is éard atá i gceist le brabhsáil sa chomhthéacs seo ábhar léitheoireachta ó réimse foinsí clóite agus ar líne a chur faoi chaibidil d'fhonn ábhar léitheoireachta atá oiriúnach dá gcuspóir léitheoireachta a roghnú.
Braistint ghutha <i>Sense of voice</i>	Tagraíonn braistint ghutha d'fhorbairt ar ghuth agus ar fhéinléiriú an pháiste féin (gníomhú).
Buninniúlacht choiteann teanga <i>Common underlying language proficiency</i>	De réir mar atá páiste ag foghlaim teanga amháin, sealbhaíonn sé/sí scileanna meititheangeolaíocha ar féidir leis/léi tarraingt orthu nuair a bhíonn teanga eile á foghlaim.
Ceisteanna dúnta <i>Closed questions</i>	Ceisteanna íseal-oird is ea ceisteanna dúnta. Bíonn fócas cúng acu agus tugtar freagraí gearra, fíriciúla orthu, e.g., cé, cad, cén áit, cén uair. Úsáidtear iad chun eolas sonracha a fháil.
Ceisteanna oscailte <i>Open questions</i>	Ceisteanna ard-oird is ea ceisteanna oscailte a thugann ar an bhfreagróir smaoineamh fúthu agus machnamh a dhéanamh orthu. Ní féidir freagra 'is ea' nó 'ní hea' a thabhairt ar na ceisteanna seo. Is é a theastaíonn freagra níos forbartha a chuireann eolas agus/nó mothúcháin an fhreagróra san áireamh.
Comhainmneacha <i>Homonyms</i>	Focail a fhoghraítear mar a chéile ach nach ionann a mbrí is ea comhainmneacha, e.g., cóir agus comhair, suí agus saoi, té agus téigh.
Comhaird <i>Joint attention</i>	Bíonn comhaird i gceist nuair a dhíríonn beirt atá ag déanamh cumarsáide lena chéile ar an rud céanna. Tá níos mó i gceist leis ná breathnú ar an rud, tuigeann an bheirt go bhfuil siad ag díriú ar an rud céanna.
Comhchiallaigh <i>Synonyms</i>	Comhchiallach is ea focal a bhfuil an chiall céanna aige le focal eile, nó ciall atá cosúil leis, e.g., áthasach, sona, sásta.
Comhfhreagairtí idir graiféimí agus foinéimí <i>Grapheme-phoneme correspondences</i>	<p>Is é atá i gceist le comhfhreagairtí idir graiféimí agus foinéimí ná an gaol atá idir siombailí scríofa agus na foghair a seasann siad dóibh.</p> <p>Le go sealbhóidh páistí an scil seo go hiomlán, tá sé tábhachtach go mbeidh siad in ann:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gach litir, idir chás íochtair agus chás uachtair, a aithint, a ainmniú agus a fhuaimniú • a aithint gur féidir le litreacha feidhmiú ina n-aonar nó mar ghrúpa • a aithint gur féidir an fhuaim chéanna a chur in iúl le litreacha difriúla • fuaimeanna atá cosúil lena chéile, a chuirtear in iúl trí theaglamaí difriúla litreacha, a shainathin • teaglamaí difriúla litreacha agus na fuaimeanna difriúla a seasann siad dóibh a aithinte • gaolta nach bhfuil chomh coitianta sin idir fuaimeanna agus siombailí a aithint.
Comhréir <i>Syntax</i>	Tagraíonn comhréir do na rialacha ar faoina réir a gcuirtear focail in ord, a leagtar amach abairtí agus a socraítear an gaol idir focail. Is í an chomhréir a thugann le fios cé na leaganacha d'fhocail agus de fhrásaí atá inghlactha nó atá ceart de réir na gramadaí, agus cé na leaganacha nach bhfuil. Comhréir a thugtar ar na rialacha a chinneann foirm nó struchtúr abairte. Rialacha iad seo a chinneann ord na bhfocal, na bhfrásaí agus na gclásal, eagar na habairte, agus an gaol idir focail, aicmí focal, agus gnéithe eile den abairt.

<p>Comhtháthú <i>Integration</i></p>	<p>Tugann comhtháthú disciplíní le chéile ar mhaithe le fadhbanna agus ceisteanna tábhachtacha, agus áit a gcuimsítear réamheolas an fhoghlaiméora i dtuiscint nua.</p> <p>Ildisciplíneach: tarraingíonn an cur chuige seo ar thuiscint ar a lán disciplíní ach fós féin fanann sé taobh istigh de theorainneacha disciplín. Sa chur chuige seo sainaitnítear téama lárnach (patrún, mar shampla) agus baintear úsáid as ansin chun na hábhair atá á gcomhtháthú a eagrú agus a chur i gcomhchoibhneas lena chéile.</p> <p>Ildirdhisciplíneach: Sa chur chuige seo tá na hábhair sách soiléir fós ó thaobh a gcuid difríochtaí agus an méid uathúil a chuireann siad leis an bhfoghlaim ach is é an lárionad eagrúcháin ná na príomhchoincheapa, príomhscileanna agus príomhghníomhartha idirdhisciplíneacha. Leagtar an bhéim ar smaointe móra, cuir i gcás inbhuanaitheacht agus córais, nó ar scileanna idirdhisciplíneacha móra, cuir i gcás cumarsáid agus réiteach fadhbanna. D'fhéadfadh teorainneacha a bheith éiginnte agus d'fhéadfadh sé nach mbeadh sé soiléir ar an bpointe cén t-ábhar atá á mhúineadh ag am ar leith.</p> <p>Trasdisciplíneach: Níl an cur chuige seo teoranta ag na disciplíní. Is é comhthéacs an fhíorshaoil an lárionad eagrúcháin agus bítear ag súil leis go gcorfaidh na foghlaiméoirí fadhb nó saincheist. Cuirtear luach ar na disciplíní anseo ach tugtar tús áite don trasdisciplíneacht. Baintear úsáid as na disciplíní chun tacú le tuiscint ar an tsaincheist a sainaitníodh agus chun réiteach ar an tsaincheist sin a chruthú. Is féidir le léargas nua teacht chun cinn agus is féidir le heolas nua dul thar na disciplíní atá ann cheana féin. Dá thoradh sin, bíonn forluí idir ábhair sa chaoi is gur féidir faisnéis a chur le chéile arís agus ansin píosáí faisnéise a thabhairt le chéile arís. Spreagann sé foghlaiméoirí chun eolas a ghiniúint a théann i ngleic le fadhbanna na sochaí agus a chuireann le tuiscint ar an domhan mar atá freisin.</p>
<p>Deighilt fónéimí <i>Phoneme segmentation</i></p>	<p>Focal a roinnt ina fhóinéimí aonair chun é a litriú, e.g., trí fhóinéim atá ag an bhfocal cat: /c/, /a/, /t/ agus trí fhóinéim atá ag an bhfocal grá: /g/, /r/, /a/.</p>
<p>Eagraí grafach <i>Graphic organiser</i></p>	<p>Is léiriú físeach ar eolas, ar choincheapa nó ar smaointe é eagraí grafach.</p>
<p>Eiseamláirí teanga <i>Language exemplars</i></p>	<p>Tagraíonn eiseamláirí teanga do struchtúir, stór focal agus teanga ábhartha atá riachtanach chun sprioc chumarsáide a bhaint amach mar chuid d'fheidhm teanga.</p>
<p>Feasacht fhóinéimeach <i>Phonemic awareness</i></p>	<p>Is éard is feasacht fhóinéimeach ann ná an léargas go bhfuil sraith fónéimí i ngach focal labhartha.</p> <p>Is éard is fónéim ann ná an t-aonad foghair (fuaim) is lú i bhfocal, e.g., 'bó': /b/ /o/. Tá an tuiscint seo ríthábhachtach chun an fhónaic a shealbhú.</p>
<p>Feasacht fóineolaíochta <i>Phonological awareness</i></p>	<p>Tagraíonn feasacht fóineolaíochta don fheasacht a bhíonn ag duine ar an struchtúr fóineolaíochta, nó an struchtúr fuaim, a bhíonn ar fhocail. Áirítear ann feasacht ar fhocail, rím, siollaí, tús-fhoghar agus foghar deiridh agus fónéimí.</p>
<p>Feasacht mheititheangeolaíoch <i>Metalinguistic awareness</i></p>	<p>Tagraíonn feasacht mheititheangeolaíoch don chumas le machnamh a dhéanamh ar theanga agus ar an gcaoi a n-úsáidtear í mar phróiseas agus mar dhéantán, agus a thuiscint gur féidir linn teanga a athrú ar bhealaí éagsúla. De réir mar a thagann forbairt ar fheasacht mheititheangeolaíoch páistí, tuigeann siad níos fearr, mar shampla, gur féidir brí liteartha agus brí intuigthe araon bheith le teanga.</p>
<p>Feasacht teanga <i>Language awareness</i></p>	<p>Is é is brí le feasacht teanga ná tuiscint agus feasacht an pháiste a fhorbairt maidir le hábhar, struchtúr agus patrúin na teanga/ idir teangacha.</p>
<p>Feidhmeanna sóisialta <i>Social functions</i></p>	<p>Is éard atá i gceist le feidhmeanna sóisialta na teanga ná na feidhmeanna ina n-úsáidtear an teanga ar mhaithe le hidirghníomhú sóisialta laethúil amhail beannú, buíochas a chur in iúl, comhbhrón agus imní a chur in iúl, a rá go bhfuil brón ort agus fáilte a chur roimh chuirteoirí go muiníneach.</p>
<p>Feidhmeanna teanga <i>Functions of language</i></p>	<p>Is é is ciall le feidhm teanga ná an úsáid a bhaineann duine as an teanga chun cuspóir éigin cumarsáide a bhaint amach.</p>

Focail ardmhnicíochta <i>High-frequency words</i>	Is focail a fheictear go minic i dtéacsanna iad focail ardmhnicíochta, e.g., agus, an, na, tá, is, siad, le, sa, maith, chun, dúirt, etc.
Feasacht fhóinéimeach <i>Phonemic awareness</i>	Is éard is feasacht fhóinéimeach ann ná an léargas go bhfuil sraith fóinéimí i ngach focal labhartha. Is éard is fóinéim ann ná an t-aonad foghair (fuaime) is lú i bhfocal, e.g., 'bó': /b/ /o/. Tá an tuiscint seo ríthábhachtach chun an fhónaic a shealbhú.
Foghar (Fuaim) <i>Sound</i>	Baineann an téarma 'foghar' nó 'fuaim' leis an bhfuaim a dhéanaimid nuair a deirimid litir nó focal, agus ní leis an bhfocal clóite. Is féidir le litreacha difriúla an foghar céanna a léiriú, ar nós an fhoghair / V/ sna focail dhá agus ghoil, nó an foghar /éa/ sna focail aon agus éan. Dhá fhoghar atá san fhocal bhí, /v/, /i/, ach trí litir atá ann, 'b', 'h', 'í'. Ba cheart do mhúinteoirí na focail 'foghar' agus 'litir' a úsáid go cruinn ionas gur féidir le daltaí idirdhealú idir an dá fhocal.
Fóinéim <i>Phoneme</i>	Is éard is fóinéim ann ná an t-aonad foghair (fuaime) is lú i bhfocal. Tá dhá fhóinéim san fhocal is, /i/ agus /s/. Trí fhóinéim atá san fhocal cat, /c/, /a/ agus /t/.
Fréamhfhocail <i>Root words</i>	Is éard is fréamhfhocal ann ná focal gan aon táthmhír ná aon infhilleadh gramadaí, e.g., bus, déan, brón, tóg, fear. Is féidir a lán focail eile a chruthú ach úsáid a bhaint as fréamhfhocail: <ul style="list-style-type: none"> • focail infhillte: fréamh + infhilleadh gramadaí, e.g., <u>bus</u>anna, <u>déan</u>amh, <u>báid</u> • focail dhíorthaithe: fréamh + táthmhír, e.g., <u>brón</u>nach, <u>tóg</u>álaí • comhfhocail, e.g., saorfhear.
Frithchiallaigh <i>Antonyms</i>	Is focal é frithchiallach atá contrártha le focal eile, e.g., maith agus olc.
Gnásanna cló <i>Conventions of print</i>	Is focal é frithchiallach atá
Gnásanna cló <i>Conventions of print</i>	Is éard is gnásanna cló ann ná nósanna a nglactar leo go forleathan chun téacs scríofa a chur i láthair agus a eagrú sa chaoi is go mbeidh an téacs intuigthe ag gach léitheoir go seasta agus go héasca. Seo cuid de na gnásanna: <ul style="list-style-type: none"> • go mbíonn teachtaireacht san fhocal clóite • go léitear ó chlé go deas • go léitear ó bharr an leathanaigh go dtí a bhun • scuab fillte spásáil, ceannlitriú, gramadach agus poncaíocht chuí. I measc na ngnásanna digiteacha áirítear: <ul style="list-style-type: none"> • scrollú • svaidhpeáil ó chlé go deas • go léitear ó bharr an scáileáin go dtí a bhun.
Homagraf <i>Homograph</i>	Is é atá i homagraif focail a bhfuil an litriú céanna acu ach a bhfuil níos mó ná ciall amháin leo, e.g., fonn, céad, cion, téann.
Leibhéal léitheoireachta neamhspleách <i>Independent reading level</i>	Is téarma é 'téacs ar leibhéal neamhspleách' le haghaidh téacs a d'fhéadfadh páiste a léamh go líofa agus ciall a bhaint as gan aon chabhair ón múinteoir. Ba cheart go mbeadh páiste in ann 95-100% de na focail a aithint agus 90-100% den téacs a thuiscint.
Leibhéal léitheoireachta teagaisc <i>Instructional reading level</i>	Is téarma é 'téacs ar leibhéal teagaisc' le haghaidh téacs ag leibhéal cuí dúshláin, ach nach bhfuil thar chumas an pháiste. Tá téacsanna ar leibhéal teagaisc oiriúnach le húsáid i léitheoireacht threoraithe. Le gnáth-theagasc ranga agus le tacaíocht chuí, ba cheart go mbeadh páiste in ann 90-95% de na focail a aithint agus 75-90% den téacs a thuiscint.
Leideanna séimeantacha <i>Semantic cues</i>	Is éard atá i gceist le leideanna séimeantacha ná noda maidir le brí focal a fhéadtar a bhaint de thátal as noda sa phictiúr nó sa téacs agus/nó as réamheolas.

Leideanna comhréire <i>Syntactic cues</i>	Is éard atá i gceist le leideanna comhréire ná noda maidir le brí focal is féidir a fháil ach eolas a bheith agat ar ord na bhfocal, ar struchtúr abairtí agus ar an ngaol idir focail.
Líofacht léitheoireachta ó bhéal <i>Oral reading fluency</i>	Is é atá i gceist le líofacht léitheoireachta ó bhéal ná an cumas a bhíonn ag léitheoirí léamh ó bhéal le luas, cruinneas agus gnéithe oiriúnacha prósoide amhail mothúchán, béim, tuinairde agus cur i bhfocail oiriúnach.
Litriú cumtha <i>Invented spelling</i>	Is téarma é litriú cumtha nó neaslitriú a úsáidtear nuair a bhaineann páistí leas as a gcumasc féin litreacha chun focail a dhéanamh agus iad ag ceapadh téacsanna.
Lucht léitheoireachta, féachana agus éisteachta <i>Audience</i>	Is é an lucht léitheoireachta, féachana agus éisteachta an grúpa daoine a bhfuil an scríbhneoir, an dearthóir nó an cainteoir ag díriú orthu.
Moirféim <i>Morpheme</i>	Is éard is moirféim ann ná an t-aonad céille nó gramadaí is lú i dteanga. Ní gá gur focal í gach moirféim. Moirféim amháin atá san fhocal 'madra', ach dhá mhoirféim atá san fhocal 'madraí': 'madra' don ainmhithe agus 'í' le cur in iúl go bhfuil níos mó ná ceann amháin i gceist. Ach eolas ar mhoirféimí a bheith ag daltaí bíonn slí acu le focail a léamh agus a litriú.
Moirfeolaíocht <i>Morphology</i>	Sa teangeolaíocht, is éard is moirfeolaíocht ann ná an staidéar ar fhocail, ar an gcaoi a ndéantar iad, agus ar an ngaol atá acu le focail eile sa teanga chéanna. Déantar anailís ar an struchtúr atá ar fhocail agus ar chodanna d'fhocail, cuir i gcás tamhain, fréamhfhocail, réimíreanna agus iarmhíreanna. Féachann an mhoirfeolaíocht freisin ar na ranna cainte, ar thuin chainte agus béim ghutha, agus ar na slite inar féidir le comhthéacs fuaimniú agus brí focail a athrú.
Nascfhocail <i>Connectives</i>	Déanann nascfhocail ailt agus abairtí a nascadh le chéile chun díriú ar chúrsaí ama, ar chúis agus éifeacht, ar chomparáid nó ar rud a chur leis. Nascann nascfhocail smaointe le chéile agus taispeánann siad loighic an eolais. Is acmhainní tábhachtacha iad nascfhocail chun comhtháthú a chruthú i dtéacsanna. Is féidir na cuspóirí atá le nascfhocail a ghrúpáil mar seo a leanas: <ul style="list-style-type: none"> • am – chun am a léiriú nó smaointe a chur in ord (e.g., an chéad, an dara, an chéad cheann eile) • cúis – chun cúis agus éifeacht a thaispeáint (e.g., mar, óir, mar sin) • eolas a chur leis – (e.g., freisin, rud eile de, ina theannta sin) • comparáideach – (e.g., de rogha air sin, mar mhalairt air sin) • coinníollach/faomhach – chun coinníoll a leagan síos nó rud a ghéilleadh (e.g., mar sin féin, cé go) • soiléiriú – (e.g., déanta na fírinne, mar shampla)
Prionsabal aibítire <i>Alphabetic principle</i>	Aithníonn an prionsabal aibítire go n-úsáidtear litreacha agus teaglamaí (cnuasaigh) litreacha chun fuaimeanna teanga a chur in iúl atá bunaithe ar an ngaol idir litreacha scríofa, siombailí agus focail labhartha.
Próiseas scríbhneoireachta <i>Writing process</i>	Sa phróiseas scríbhneoireachta bíonn an múinteoir ag múineadh go follasach do na páistí cén chaoi le bheith ag obair agus ag foghlaim go gníomhach mar scríbhneoirí. Áirítear ar na céimeanna sa phróiseas scríbhneoireachta: <ul style="list-style-type: none"> • pleanáil le haghaidh scríbhneoireachta trí thopaicí agus smaointe a roghnú leis an méid is lú cúnaimh • úsáid a bhaint as struchtúr eagraíochtúil cuí téacs chun téacs a chumadh • téacs a scríobhadh a athléamh lena sheiceáil go bhfuil ciall leis agus go gcomhlíonann sé a chuspóir • an téacs a chur in eagar agus a leasú trí athscríobh chun sonraí a chur leis nó a bhaint uaidh d'fhonn an chiall atá leis a shoiléiriú • tuilleadh eagarthóireachta a dhéanamh ar obair scríofa mar fhreagairt ar aiseolas ó dhaoine eile

<p>Scileanna paraitheangeolaíoch <i>Paralinguistic skills</i></p>	<p>I measc na scileanna paraitheangeolaíoch tá:</p> <ul style="list-style-type: none"> • inchloisteacht • tuin chainte • tuinairde • sos • béim • luas
<p>Scileanna seachttheangeolaíoch <i>Extra linguistic skills</i></p>	<p>Áirítear i measc na scileanna seachttheangeolaíoch an cumas chun leas a bhaint astu seo a leanas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • féachaint oiriúnach sa tsúil • comharthaíocht choirp • geáitsí agus gothaí gnúise agus comharthaíocht nuair is cuí.
<p>Seánra <i>Genre</i></p>	<p>Tagraíonn seánra do rogha foirmeacha ó bhéal agus scríofa d'fhonn rudaí a athinsint, míniú a thabhairt, siamsaíocht a chur ar fáil, daoine a chur ar an eolas, orduithe a thabhairt, insint a dhéanamh, rudaí a chur ina luí ar dhaoine agus údar a thabhairt le tuairimí. Cuimsíonn foirmeacha béil, ach níl siad teoranta do, seanchas, drámaíocht, filíocht, óráidí, díospóireachtaí, scannánaíocht agus na meáin dhigiteacha, podchraoltaí, físeáin, fógraíocht, craoltaí teilifíse agus raidió san áireamh. Lena chur ar bhealach níos sonraí, is é atá i seánraí ná cineálacha téacs il-abairte ó bhéal nó scríofa a ndearnadh gnásúil iad le haghaidh cuspóir ar leith. Bíonn patrún eagraíochtúil áirithe ag baint leo, chomh maith le gnéithe teanga a bhaineann le réim, e.g., insinte, faisnéise, áititheach agus ilseánra.</p>
<p>Séimeantaic <i>Semantics</i></p>	<p>Baineann séimeantaic le brí; cuirtear brí in iúl leis na gaolta idir focail.</p>
<p>Slabhra (Cnuasach) <i>Cluster</i></p>	<p>Tagraíonn slabhra nó cnuasach do dhá litir nó níos mó a dhéanann dhá (nó trí) fhuaim, mar shampla tá na chéad trí litir in 'strus' ina slabhra consan.</p>
<p>Stóir phearsanta focal <i>Personal word banks</i></p>	<p>Is éard atá i gceist le stóir phearsanta focal ná bailiúcháin de na focail a úsáideann scríbhneoir nó a theastaíonn uaidh/uaithi a bhaineann le rudaí a bhfuil suim aige/aici féin iontu nó a litrítear go mícheart go rialta. Na focail sa stór phearsanta focal, ní bhíonn siad ar taispeáint sa seomra ranga agus ní bhíonn sé éasca teacht orthu.</p>
<p>Stór focal a fhorbairt <i>Vocabulary development</i></p>	<p>Tagann forbairt ar stór focal ó bhéal agus ar stór focal léitheoireachta páistí agus iad ag éirí níos casta, ag dul ón rud nithiúil go dtí an rud teibí, i dtaca le cé chomh minic is a úsáidtear focail, cé chomh casta is atá an bhrí, cé chomh domhain is atá an t-eolas ar fhocail, agus na hathruithe a tharlaíonn de thoradh ar phróisis dhéanamh na bhfocal.</p>
<p>Straitéisí aitheanta focal <i>Word identification strategies</i></p>	<p>Cuireann straitéisí aitheanta focal ar chumas páistí focail nach bhfuil ar eolas acu a léamh agus dul i dtailí ar fhocail dá leithéid a léamh gan stró de réir a chéile. Áirítear ar na straitéisí sin:</p> <ul style="list-style-type: none"> • úsáid a bhaint as gnéithe amhairc nó grafacha focail • úsáid a bhaint as comhfhreagairtí idir graiféimí agus fóinéimí • úsáid a bhaint as eolas ar sheichimh litreacha, ar phatrúin litrithe agus ar an mbaint idir focail.
<p>Straitéisí litrithe <i>Spelling strategies</i></p>	<p>Is féidir feidhm a bhaint as straitéisí litrithe foghraíochta agus as gnáthstraitéisí litrithe le haghaidh focail éagoiteanna agus téacsanna á gcruthú. Áirítear ar na straitéisí sin:</p> <ul style="list-style-type: none"> • feidhm a bhaint as eolas ar chomhfhreagairtí idir graiféimí agus fóinéimí • feidhm a bhaint as siollú • feidhm a bhaint as amharc-chuimhne • feidhm a bhaint as slabhraí agus patrúin litrithe choitianta.
<p>Straitéisí maidir le stór focal <i>Vocabulary strategies</i></p>	<p>Bíonn straitéisí maidir le stór focal ina gcabhair chun an bhrí atá le focail agus le frásaí nach bhfuil ar eolas acu a oibriú amach nó a shoiléiriú, ina measc:</p> <ul style="list-style-type: none"> • leideanna comhthéacs a úsáid • eolas ar fhréamhfhocail agus ar tháthmhíreanna a úsáid • eolas ar fhrithechiallaigh, ar chomhchiallaigh, ar chomhainmneacha agus ar homagraif a úsáid • breathnú ar fhoclóirí agus ar fhoinsí tagartha eile mar is cuí.

<p>Straitéisí tuiscena <i>Comprehension strategies</i></p>	<p>Vocabulary strategies assist to determine or clarify the meaning of unknown words and phrases, including:</p> <ul style="list-style-type: none"> • réamheolas a thabhairt chun cuimhne agus a úsáid • rudaí a thuar • rudaí a shamhlú • ceangail a dhéanamh • ceisteanna a chur • soiléiriú a dhéanamh • tosaíocht a thabhairt do rudaí áirithe thar rudaí eile • tátal a bhaint as rud • míreanna eolais a chur le chéile chun mír eile a dhéanamh.
<p>Struchtúr eagraíochtúil téacs <i>Text organisational structures</i></p>	<p>Struchtúr an téacs a thugtar ar an tslí ina n-eagraítear eolas i gcineálacha éagsúla téacs, mar shampla teidil caibidlí, fotheidil, clár na n-ábhar, innéacsanna agus gluaiseanna, foramhairc, ailt tosaigh agus ailt deiridh, seicheamhú, abairtí topaice, tacsanomaíochtaí, cúis agus éifeacht. Is iad na roghanna a dhéantar i dtaca le struchtúr téacs agus gnéithe teanga a chinneann cineál an téacs agus an bhrí atá leis.</p>
<p>Táthmhíreanna <i>Affixes</i></p>	<p>Is moirféimí iad táthmhíreanna a cheanglaítear de fhréamhfhocail chun focal nua a dhéanamh, e.g., tóg+álaí, mí+shona nó chun foirm ghramadaí eile d'fhocail a dhéanamh, e.g., múinteoir+í, rith+fidh.</p>
<p>Téacs insinte <i>Narrative text</i></p>	<p>Cineál dioscúrsa ó bhéal nó i scríbhinn is ea téacsanna insinte a bhfuil sé mar aidhm acu scéal a insint nó imeacht nó sraith imeachtaí a reic. Is féidir téacsanna insinte a rangú mar fhicsean nó mar neamhfhicsean.</p>
<p>Téacs léiritheach <i>Expository text</i></p>	<p>Cineál dioscúrsa ó bhéal nó i scríbhinn is ea téacs léiritheach a bhfuil sé mar aidhm aige rud éigin a mhíniú, eolas a thabhairt faoi rud éigin nó cur síos a dhéanamh ar rud éigin.</p>
<p>Téacs/ téacsanna <i>Texts</i></p>	<p>Cuimsíonn téacs gach toradh ar úsáid teanga: ó bhéal, geáitsíocht, comharthaí, scríofa, Braille, físiúil, tadhlaigh, leictreonach agus digiteach.</p>
<p>Téamaí <i>Themes</i></p>	<p>I measc na dtéamaí don Ghaeilge tá: mé féin, sa bhaile, an scoil, bia, an teilifís, siopadóireacht, caitheamh aimsire, éadaí, an aimsir agus ócáidí speisialta. Is féidir leis an múinteoir go leor topaicí a roghnú as na téamaí.</p> <p>D'fhéadfaí na topaicí seo a leathnú chun ábhar a bhfuil spéis ag an bpáiste ann a chur san áireamh freisin.</p>
<p>Teanga dhioscúrsa <i>Language of discourse</i></p>	<p>I ndioscúrsa ní mór do pháistí cuid mhaith rudaí a rá chun struchtúir theangeolaíoch a leith a chruthú, cuir i gcás insintí, cuntais fhíríúla, argóintí, mínithe nó dhá cheann nó níos mó díobh sin in éineacht. Chuige sin caithfidh an páiste dul níos faide ná an abairt bhunúsach agus abairtí a chur le chéile chun cuntas a thabhairt, cuntas a bheidh sothuigthe ó thaobh eagar na céille agus comhtháite ó thaobh an leanúnachais idir abairtí. Chun dul i mbun dioscúrsa, ní mór do pháistí an stór focal sofaisticiúil a bhaineann go sonrach le seánra ar leith agus an t-eolas gramadaí a bheith acu chun abairtí a chumadh le haghaidh an ábhair ar leith atá á phlé.</p>
<p>Teanga gan chomhthéacs <i>Decontextualised language</i></p>	<p>Is é an sainmhíniú ar theanga gan chomhthéacs ná teanga atá saor ó chomhthéacs. Níl sí bunaithe in aon chomhthéacs láithreach ama ná cúinse, agus níl sí ag brath ar aon bhreathnú ná ar aon eispéireas fisiceach láithreach. Tá úsáid teanga gan chomhthéacs ríthábhachtach d'fhoghlaim páistí ar leibhéal éagsúla.</p> <p>Baintear úsáid aisti chun faisnéis nua a chruthú agus a chur in iúl do dhaoine eile nach bhfuil an fhaisnéis chúlra chéanna acu leis an gcainteoir. Tá na téarmaí 'teanga gan chomhthéacs' agus 'stíl teanga liteartha' cosúil lena chéile toisc go dtagraíonn siad araon do theanga atá eagraithe, follasach agus scoite amach.</p>
<p>Téarmaíocht na leabhar <i>Book terminology</i></p>	<p>Is é atá i dtéarmaíocht na leabhar an foclóir a bhaineann le leabhair, e.g., údar, blurba, maisitheoir, clár an ábhair, gluais, caibidil, foilsitheoir, etc.</p>

9. Tagairtí

An Chomhairle Náisiúnta Curaclaim agus Measúnachta (2005). Treoirínte le haghaidh scoileanna ar Oideachas Idirchultúrtha i mBunscoileanna. CNCM: Baile Átha Cliath. Rochtain ag: https://www.ncca.ie/media/1903/intercultural_education_in_the_primary_school_guidelines_for_schools.pdf

An Chomhairle Náisiúnta Curaclaim agus Measúnachta (2007a). Measúnú i gCuraclam na Bunscoile- Treoirínte do Scoileanna. CNCM: Baile Átha Cliath. Rochtain ag: <https://www.curriculumonline.ie/Primary/Assessment?lang=ga-ie>

An Chomhairle Náisiúnta Curaclaim agus Measúnachta (2007b). Treoirínte le haghaidh múinteoirí daltaí faoi mhíchumas foghlama ginearálta. CNCM: Baile Átha Cliath. Rochtain ag: https://www.ncca.ie/media/2509/sen_introduction.pdf

An Chomhairle Náisiúnta Curaclaim agus Measúnachta (2012). Executive Summaries: A Compendium from Commissioned Research on Primary Language. CNCM: Baile Átha Cliath.

An Roinn Oideachais agus Scileanna (1999). Curaclam na Bunscoile- Réamhrá. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair. Rochtain ag: https://www.curriculumonline.ie/getmedia/9423dfb9-84e4-4e88-b4bd-c5973e6c586e/Introduction-to-primary-curriculum_Gaeilge.pdf

An Roinn Oideachais, an Astráil Thiar (2013). First 005. Speaking and Listening Resource Book. Addressing Current Literacy Challenges. An Roinn Oideachais, Rialtas na hAstráile Thiar. Rochtain ag: <http://det.wa.edu.au/stepsresources/detcms/education/stepsresources/first-steps-literacy/speaking-and-listening-resource-book.en?cat-id=13601995>

Kennedy, E., Dunphy, E., Dwyer, B., Hayes, G., McPhilips, T., Marsh, J., O'Connor, M. agus Shiel, G. (2012). Literacy in Early Childhood and Primary Education (3-8 years). Tuarascáil Taighde Uimh 15. CNCM: Baile Átha Cliath. Rochtain ag: https://www.ncca.ie/media/2137/literacy_in_early_childhood_and_primary_education_3-8_years.pdf

Ó Duibhir, P. agus Cummins, J. (2012). Towards an Integrated Language Curriculum in Early Childhood and Primary Education (3-12 years). Tuarascáil Taighde Uimh 16. CNCM: Baile Átha Cliath. Rochtain ag: https://www.ncca.ie/media/2467/towards_an_integrated_language_curriculum_in_early_childhood_and_primary_education.pdf

Rialtas na hÉireann (2010). Straitéis 20 Bliain don Ghaeilge 2010-2030. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair. Rochtain ag: <https://www.chg.gov.ie/app/uploads/2015/07/Straiteis-20-Bliain-Leagan-Gaeilge.pdf>

Shiel, G., Cregan, Á., McGough, A. agus Archer, P. (2012). Oral Language in Early Childhood and Primary Education (3-8 years). Tuarascáil Taighde Uimh 14. CNCM: Baile Átha Cliath. Rochtain ag: http://www.erc.ie/documents/oral_language_in_early_childhood_and_primary_education_3-8_years_.pdf

10. Aguisíní

Aguisín I: Scileanna teanga agus gnéithe

Taispeántar sa tábla thíos na scileanna teanga a bhaineann go sonrach le gach gné. Baineann na scileanna sa tábla le foghlaim agus forbairt teanga na bpáistí i rith a gcuid bunscolaíochta ar fad ó chéim 1 go céim 4. Forbraítear iad mar is cuí i ngach comhthéacs scoile agus de réir na céime foghlama atá bainte amach ag gach páiste maidir leis an gcéad agus an dara teanga a fhoghlaim.

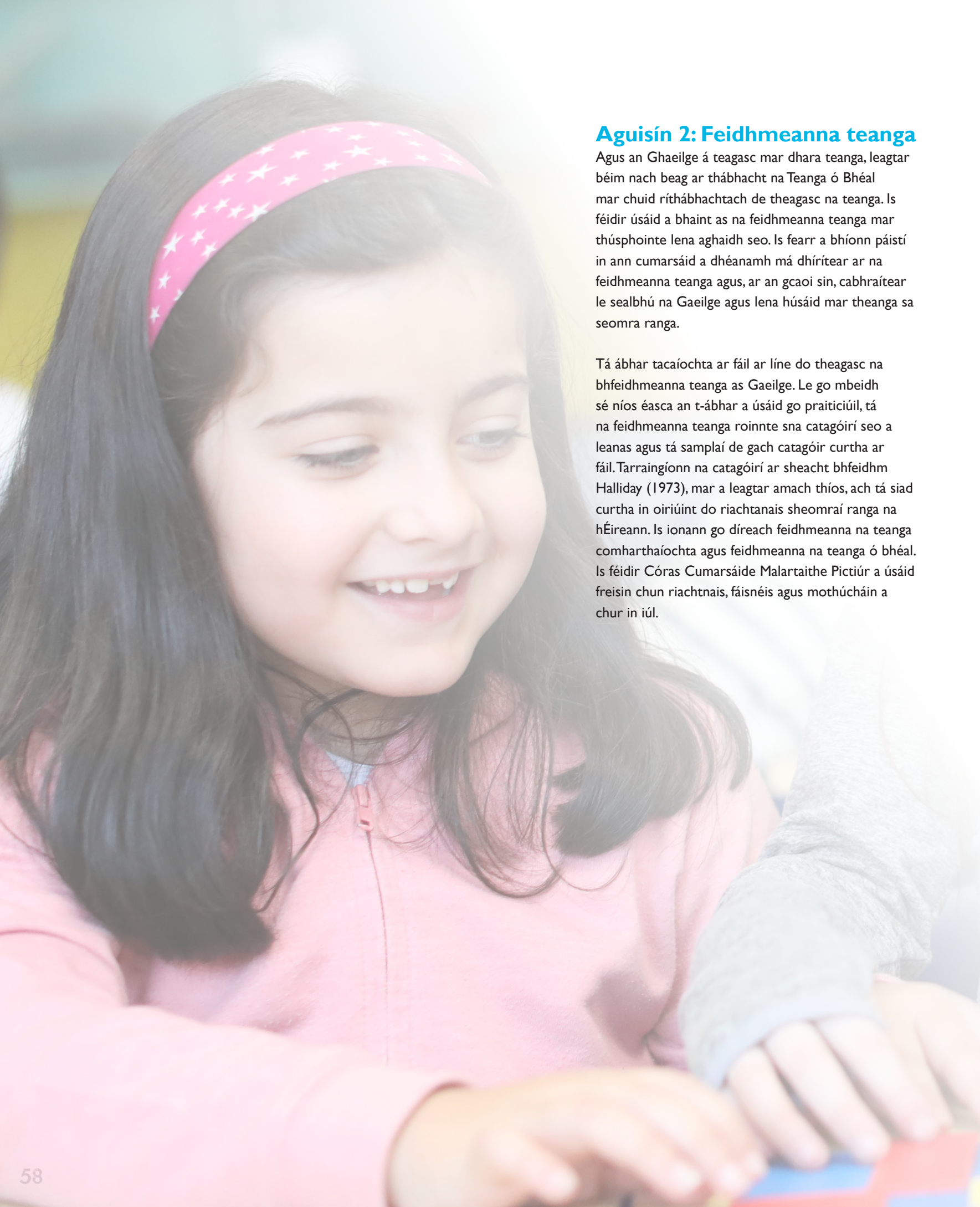
Tábla 3: Céim 1-4 Coincheapa teanga, meonta agus scileanna teanga

	Teanga ó Bhéal Oral Language	Léitheoireacht Reading	Scribhneoireacht Writing
Cumarsáid/ Communicating	Comhaird ar thopaic agus tuiscint ar an gcumarsáid atá ar intinn- intinniúlacht	Tuiscint ar an gcumarsáid atá ar intinn i dtéacs- intinniúlacht	Tuiscint ar an gcumarsáid atá ar intinn- intinniúlacht
	Cloí le topaic, teagmhas séimeantach (baineann freagra an pháiste le hábhar)- bainteacht	Roghnú agus léamh téacsanna léitheoireachta a fheileann don chuspóir agus don ábhar spéise- bainteacht	Cloí le topaic- bainteacht
	Féachaint sa tsúil, gothaí agus comharthaíocht choirp- scileanna breise teanga		
	Inchloiseacht, tuin chainte tuinairde, sos, béim, luas- scileanna paraitheangacha		
	Ag freagairt, ag tosú, ag coinneáil comhrá ag imeacht, ag seachadadh agus ag tógáil seala		
		Dul i ngleic le raon leathan téacsanna- téacs a léamh le cruinneas, le líofacht agus le brí (tuiscint)	
	Éisteacht ghníomhach agus cuimhne bhriathartha	Feasacht ar bhrí agus ar léirmhíniú téacs/pictiúir	
		Feasacht ar chuspóir an údair	Feasacht ar chuspóir
	Airdeallacht agus freagracht i dtaobh riachtanais dhaoine eile d'fhionn cumarsáid fhiúntach a fhorbairt- tuiscint ar dhaoine eile	Tuiscint ar an lucht éisteachta/ féachana	

	Teanga ó Bhéal Oral Language	Léitheoireacht Reading	Scribhneoireacht Writing
Tuiscint/ Understanding	Scileanna urlabhra		
			Scríobh cruinn na litreach- soléitheacht
	Scileanna fhóineolaíochta	Prionsabal na haibítire- litreacha agus braislí litreacha- an gaol idir fuaim agus teanga a aithint	
		Ag úsáid agus ag tuiscint gnásanna priontála sa léitheoireacht	Ag úsáid agus ag tuiscint gnásanna priontála sa scríbhneoireacht
	Tuiscint choincheapúil, gaolmhaireachtaí séimeantacha, forbairt foclóra- séimeantacht	Tuiscint choincheapúil, gaolmhaireachtaí séimeantacha. Forbairt foclóra- séimeantaic	Ag úsáid foclóir a éiríonn níos sofaisticiúla de réir a chéile sa scríbhneoireacht- séimeantacht
	Tuiscint ar rialacha eagraíochtúla a bhaineann le hord na bhfocal, le struchtúr agus le h-eagrú abairte- comhréir	Úsáid comhréir i réimse seánraí e.g., filíocht a thabhairt faoi deara	Abairtí a éiríonn níos cruinne agus níos casta de réir a chéile ó thaobh deilbhíochta- comhréir
	Tuiscint ar rialacha a bhaineann le focail a athrú e.g., an t-íolra, aimsirí na mbriathra	Leideanna graiféime- fóinéime, leideanna séimeantacha agus leideanna comhréire- straitéisí aitheanta focal	Ag úsáid feasacht fhóineolaíochta agus ortografaíochta chun focail a litriú i gceart- litriú
	Cuimhne bhriarthartha		

Teanga ó Bhéal Oral Language	Léitheoireacht Reading	Scribhneoireacht Writing
Ag glacadh páirte go héifeachtach agus mar a oireann i gcomhrá		
Braistint ar fhorbairt a ghutha féin agus féinléiriú (braistint gutha an pháiste agus féinléirithe a fhorbairt)		Braistint fhorbairta ghutha féin
Ag dul i ngleic le agus ag tuiscint gnéithe aeistéitúla de théacs	Ag dul i ngleic le agus ag tuiscint gnéithe aeistéitúla de théacs	Ag dul i ngleic le agus ag tuiscint gnéithe aeistéitúla de théacs
Teanga a úsáid ar mhaithe le himirt agus cleasaíocht, rainn, cleasanna focail, jócanna agus focail agus siollaí gan bhrí		
Ag cruthú agus ag tuiscint téacsanna inste- athinisint agus cumadh scéalta agus instí pearsanta		Ag cruthú téacsanna inste
Ag cruthú agus ag tuiscint téacs léiritheach- cuntais fhíriciúla, míniúcháin, cur síos agus argóintí	Ag aithint na bpríomhphointí eolais i dtéacs léiritheach	Ag cruthú téacsanna léiritheacha
Ag úsáid na teanga chun iarratais a dhéanamh, dearcadh agus roghanna a chur in iúl, rudaí a mhíniú agus a thuairisciú, chun plé, argóint agus tuar a dhéanamh agus chun réasún agus údar a thabhairt maidir le cinntí, míniúcháin agus torthaí		Ag freagairt do théacsanna tríd an scríbhneoireacht
Ag úsáid teanga chun eolas a chur i láthair cinéalacha éagsúla lucht éisteachta agus an teanga a húsáid chun eolas a chur i láthair		Ag cur tuairimí, mothúchán agus roghanna in iúl tríd an scríbhneoireacht
	Ag úsáid straitéisí tuisceanna chun brí a bhaint as téacs, é a mheas agus freagairt dó	
	Ag déanamh monatóireachta ar thuiscint agus ag úsáid straitéisí féincheartaithe de réir mar a oireann	Ag úsáid próiseas na scríbhneoireachta chun téacs a chruthú
	Ag úsáid struchtúr eagraíochtúla téacs mar chabhair don tuiscint le linn léitheoireachta	Ag úsáid struchtúr agus sainréim teanga oireann don seanra agus don fhoirm- struchtúr eagraíochtúla téacs

Aguisín 2: Feidhmeanna teanga

Agus an Ghaeilge á teagasc mar dhara teanga, leagtar béim nach beag ar thábhacht na Teanga ó Bhéal mar chuid rithábhachtach de theagasc na teanga. Is féidir úsáid a bhaint as na feidhmeanna teanga mar thúsphointe lena aghaidh seo. Is fearr a bhíonn páistí in ann cumarsáid a dhéanamh má dhírítear ar na feidhmeanna teanga agus, ar an gcaoi sin, cabhraítear le sealbhú na Gaeilge agus lena húsáid mar theanga sa seomra ranga.

Tá ábhar tacaíochta ar fáil ar líne do theagasc na bhfeidhmeanna teanga as Gaeilge. Le go mbeidh sé níos éasca an t-ábhar a úsáid go praiticiúil, tá na feidhmeanna teanga roinnte sna catagóirí seo a leanas agus tá samplaí de gach catagóir curtha ar fáil. Tarraingíonn na catagóirí ar sheacht bhfeidhm Halliday (1973), mar a leagtar amach thíos, ach tá siad curtha in oiriúint do riachtanais sheomraí ranga na hÉireann. Is ionann go díreach feidhmeanna na teanga comharthaíochta agus feidhmeanna na teanga ó bhéal. Is féidir Córas Cumarsáide Malartaithe Pictiúr a úsáid freisin chun riachtanais, fáisnéis agus mothúcháin a chur in iúl.

Tábla 4: Feidhmeanna Teanga

Déanaimid cumarsáid chun ... We communicate to ...	Úsáidimid teanga chun We use language to ...	
Caidreamh sóisialta a dhéanamh Initiate and maintain social interaction	<ul style="list-style-type: none"> • Bualadh le duine • Slán a fhágáil • Glaoch ar dhuine • Aird a lorg • Beannú do dhuine • Cur in aithne • Comhghairdeas a dhéanamh • Comhbhrón a dhéanamh 	
Soiléiriú a lorg i gcomhrá Seek clarification in conversation	<ul style="list-style-type: none"> • Easpa tuisceana a léiriú • Cabhair a lorg • Litriú a lorg • Athrá a lorg 	
Dul i gcion ar dhaoine eile Influence others	<ul style="list-style-type: none"> • Cead a lorg • A thabhairt • Agus a dhiúltú • Buíochas a léiriú • Smaoineamh a chur chun cinn • Iarraidh ar dhuine rud éigin a dhéanamh 	<ul style="list-style-type: none"> • Duine a ghríosadh • Magadh faoi dhuine • Cuireadh a thabhairt • A dhiúltú, glacadh leis nó fiosrú faoi • Foláireamh a thabhairt do dhuine • Stádas a fhógairt nó a cheistiú • Maíomh • Dúshlán duine a thabhairt
Dearcadh a léiriú agus a lorg Describe and seek an opinion	<ul style="list-style-type: none"> • Eolas nó easpa eolais, cuimhne nó easpa, cuimhne a léiriú agus fiosrú fúthu • Cinnteacht, éiginnteacht nó féidearthacht a léiriú agus fiosrú fúthu • Leibhéal dóchúlachta a léiriú agus a fhiosrú • Taitneamh nó easpa taitnimh a léiriú • Mianta a léiriú nó fiosrú fúthu • Rogha a léiriú nó fiosrú fúithi • Leithscéal a ghabháil 	<ul style="list-style-type: none"> • Sásamh nó míshásamh a léiriú nó fiosrú fúthu • Aontú nó easaontú le ráiteas • Ábaltacht nó easpa ábaltachta a léiriú • Séanadh, Maithiúnas a léiriú • Tacaíocht a léiriú • Díomá a léiriú, Dóchas a léiriú • Ligean air/uirthi • Scéalta a chumadh nó a insint • Léiriú gur gá rud éigin a dhéanamh, nó fiosrú faoi
Eolas a thabhairt agus a lorg Give and seek information	<ul style="list-style-type: none"> • Aithint, Tuairisciú, Teachtaireacht a thabhairt • Ceartú • Ceisteanna a chur agus a fhreagairt 	
Struchtúr a chur ar chomhrá Structure a conversation	<ul style="list-style-type: none"> • Oscailt • Féincheartú a dhéanamh • Cur síos a dhéanamh céim ar chéim • Coimriú • Deireadh a chur le comhrá 	

